

Невік беларусаў у польшчы

АЛЯКСАНДР БАРШЧЭЎСКІ 🖝 8

http://niva.iig.pl redakcja@niva.iig.pl

№ 45 (2582) Год L

Беласток, 6 лістапада 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Не верыцца, што знаходжуся ў адной з найбольш беларускіх гмін у Польшчы. На 110 вучняў толькі 37 ходзіць на беларускую мову, для якой няма асобнага кабінета...

Постмадэрны будынак школы ў Дубінах знаходзіцца паміж лесапільным прадпрыемствам "Тартак" і могілкамі. На першы погляд выклікае ён толькі захапленне. Не раз мне давялося пачуць словы прызнання ў адрас будынка ад гасцей з Беларусі.

— Сапраўды, тут вучацца беларусы? — не скрывалі яны зайздрасці.

Як вядома, у беларускасці не адзін твар. У многіх выпадках ён выяўлецца адно ў дэкаратыўнасці.

Чаму ў Комплексе школ няма беларускай залы:

— Няма ў нас месца!

Праўда, у будынку ёсць этнаграфічны куточак, аднак знаходзіцца ён у класах дзе вядзецца інтэграванае навучанне. Можна ў ім сфатаграфавацца, палюбавацца...

Сустрэнуся з горстачкай гімназістаў у кабінеце, дзе выкладаюцца нямецкая і руская мовы, пад нямецкімі і рускімі насценгазетамі.

- Бацькі не праяўляюць ахвоты да навучання беларускай мовы, наракае настаўніца беларускай мовы ў гімназіі Валянціна Касцевіч. Нядаўна таксама прыходзіла двух бацькоў, каб вызваліць сваіх дзяцей ад гэтых урокаў.
 - Якія ў іх аргументы?
- У адказ чую добравядомыя словы:
- Нібыта беларуская мова мяшае ў навуцы.

Сапраўды не верыцца, што знаходжуся ў адной з найбольш беларускіх гмін у Польшчы. На 110 вучняў толькі 37 ходзіць на беларускую мову. Мізэрна, хоць крыху лепш выглядае сітуацыя ў Пачатковай шко-

Школа мараў

ле, у якой на 139 асоб беларускую мову вывучаюць 66 школьнікаў.

У час перапынкаў на калідоры няма таго гулу і грукату, які пануе ў гарадскіх школах. Аднак тут як і ў горадзе чуецца адно польская мова. Працэс асіміляцыі не адносіцца адно да школы. Як адзначае настаўніца беларускай мовы Ніна Куптэль, у сем'ях дзеці размаўляюць ужо па-польску. Па-свойму гавораць яшчэ з бабулямі і дзядулямі, часам на вуліцы. На думку настаўніцы, прычына асіміляцыі заключаецца ў адсутнасці практычнага прымянення мовы.

— У адным класе я вяду ўрокі польскай і беларускай моў. Часта дзеля паяснення граматыкі прыводжу прыклады па-беларуску. І тыя дзеці зусім інакш ставяцца да беларускай мовы. Ім не трэба ўсё тлумачыць, што родная мова патрэбная, практычная.

Звычайна, пытанне пра "практычнасць" з'яўляецца разам з сацыяльным пытаннем. У настаўніцкім пакоі чую катастрафічны расказ пра алкагалізм у навакольных вёсках. Палова ўсіх навучэнцаў карыстаецца абедамі на кошт сацыяльнай апекі.

— Яшчэ і войт Нараўчанскай гміны нас "успамог", — чую пра рэгіянальныя хітрыкі. Значыць, выкупіў ён у Гайнаўскай гміне апусцелыя хаткі і пасяліў там свае чатыры сям'і. Зараз усе клопаты перайшлі

на галаву Гайнаўскай сацыяльнай дапамогі, на кошт якой выжываюць згаданыя сем'і.

У школе вядзецца гурток "Школа мараў". Цэнтральнае месца займае агратурызм. Моладзь здабывае практычныя веды на тэму прыстасавання дзедавых дамоў для патрэб турыстаў! Якія ў нас этнаграфічныя каштоўнасці, якія карысці ад прыроды Белавежскай пушчы...

Ужо з нулявога класа дзеці вывучаюць інфарматыку (для гэтага адведзены дзве залы), вывучаюць англійскую, нямецкую і рускую мовы. (У ліку замежных пералічваюць тут і беларускую мову).

Моладзь наведвае народных рамеснікаў, якія займаюцца вытворчасцю прадметаў і аздоб з саломы і лазы. Некаторыя прыярытэты рэгіянальнай адукацыі ўжо ўвайшлі ў жыццё школы. Вось, у час перапынкаў у Дубінах можна паласавацца пірагамі паводле мясцовых рэцэптур. Салодкія смакоцці: арэшкі нашпігаваныя шакаладным крэмам, сырнікі, шарлёткі выпякаюць і прадаюць дзяўчаты за сімвалічную залатоўку.

Дзеля поўнага шчасця не хапае яшчэ музыкі славутага ў беларускім свеце народнага гурту "Дубіны"! Хоць, здаецца, ён ужо не ўпісваецца ў рэгіянальныя каштоўнасці?!

Ганна Кандрацюк

Самапаланізацыя

Здзіслаў Ліпскі

Ці чалавек, які сваю мову лічыць горшай, можа быць добрым хрысціянінам? Сумняваюся ў гэтым. Апытваная журналістам Тамара Артэмюк, мяркуючы па імені і прозвішчы пэўна беларуска, крывадушна сцвярджае, "што цяпер разумее кожнае слова". Здаецца мне гэта дзіўным, паколькі я сам разумею старажытнацаркоўнаславянскую мову, хаця я карэнны паляк і рымскі католік...

Усходняя палітыка 🖙 2

Мацей Халадоўскі

Шмат тут залежыць не толькі ад асобы новага міністра замежных спраў, але і ад дарадцаў прэзідэнта Качынскага. Дарадцу прэзідэнта Кваснеўскага, незалежна ад ягонага дыпламатычнага вопыту ў Маскве — Станіславу Цёску — здаралася ў адносінах да стасункаў з усходнімі партнёрамі давесці свайго шэфа "пад дурнога хату"...

Жыццё вёскі

Аляксандр Вярыцкі

4

5

Мая новая субяседніца сядзіць у агародчыку пад хатай на гарбузах і перабірае фасолю. Размаўляю з ёю, астаючыся на панадворку, перад форткаю ў агарод. Калі непакоюся, што яна, без курткі, можа ў такую зябкасць прастудзіцца, паказвае, што вопраткі на ёй як на цыбулі. І хаця яна быццам прастуды не баіцца, то ўсё ж такі, як гэта ў старэйшых людзей, гутарка спаўзае ў медыцынскі бок...

Па-суседску

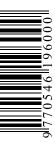
Міраслава Лукша

Група прыбыла ў Беласток у рамках праекта конкурсу, дафінансаванага польскім Міністэрствам замежных спраў, пры супрацоўніцтве з беларускімі няўрадавымі арганізацыямі, дзеля знаёмства і пераказання ў Беларусь іміжду Польшчы, як выглядае яна вачыма беларускіх журналістаў, самаўраднікаў і дзеячаў няўрадавых арганізацый. Мае гэта паказацца ў кніжнай і інтэрнэтнай версіях да канца гэтага года...

Аляксей Мароз

У канферэнцыі "У пошуках новых формулаў суседства", якая ад 18 да 20 кастрычніка праходзіла ў Гайнаўцы ў рамках IV выпуску Польска-беларускіх літаратурных сустрэч, прынялі ўдзел пісьменнікі, літаратары і дзеячы культуры з Беларусі і Польшчы...

Вяртанне новага

Фінальным пунктам высакоснага — з польскага выбарчага пункту гледжання — года, быў другі круг прэзідэнцкіх выбараў. Гэты фінал неспадзявана абвяргнуў давыбарчыя апытанні выбарчых схільнасцей, калі кандыдат, які выразна адставаў у ранейшых зандажах, гэтак жа выразна перамог на фінішы. У картаграфічным плане пройгрышны Дональд Туск перамог у ваяводствах, якім бліжэй у Еўропу, а пераможны Лех Качынскі — у ваяводствах, якім бліжэй у Бабадаг. Гэты апошні геаграфічны рэгіён у многім адстае ад першага, яго жыхары адчуваюць нейкага роду несправядлівасць і бачаць яе выпраўленне праз рамантычную прызму, калі прыйдзе нейкі Яносік ды навядзе парадак і законнасць; Лех Качынскі, які тут перамог, паказваў сябе менавіта ў такім іміджы. Мо да гэтага дайшло яшчэ і ўяўленне пра працвітаючую, падначаленую яму Варшаву дзе ёсць праца і большыя заробкі, якую жыхары Усходняй сцяны лічаць свайго роду Эльдарадам, як і жыхары Беларусі Маскву. Дарэчы, з Беларуссю тут яшчэ адна аналогія: адзінаццаць гадоў таму яе жыхары таксама марылі пра парадак і "годнае месца ў дружнай сям'і народаў".

У сувязі з гэтымі аналогіямі ўзнікае пытанне: ці — прымаючы іх пад увагу — моцна напружаныя ў апошнім часе польска-беларускія адносіны атрымаюць шанс расслаблення, ці можна ў гэтых адносінах спадзявацца нейкай новай якасці? Прэзідэнт у Польшчы з'яўляецца адным з вядучых суб'ектаў замежнай палітыкі, але ў апошнім этапе прэзідэнцкай гонкі знешнепалітычныя пытанні амаль адсутнічалі. Гэта — з аднаго боку — магло б сведчыць пра адсутнасць разыходжанняў, але з другога боку — пра адсутнасць нейкіх сэнсоўных меркаванняў наогул, асабліва ж у адносінах да ўсходняга напрамку гэтай палітыкі. Мне здаецца, што маем дачыненне з гэтым апошнім варыянтам і такім чынам на польска-беларускай стыкоўцы ніякага зруху не будзе. Што, замест спрыянню пабудове сучаснай грамадзянскай супольнасці, польскія знешнепалітычныя чыны дамінантнай у Беларусі настальгіі па савецкім камсамольцу будуць супрацьстаўляць настальгію па польскім улане. А паколькі носьбіты апошняй ужо даўно перабраліся ў Поль-

шчу, то і гэтакая палітыка будзе кіравацца на ўнутрапалітычны ўжытак; мяркую, што мы, "тутэйшыя", не астанемся па-за яе ўвагай. Але гэтая ўвага нагад-

ваць настальгіі пэўна не будзе.

Варта пры нагодзе звярнуць увагу і на тутэйшых выбаршчыкаў, хаця ўсе іх галасы разам не мелі цяпер такой вагі, як пяць гадоў таму паасобныя галасы на Фларыдзе — у вялікіх Злучаных Штатах. Калі з гонкі выбыў ранейшы кумір тутэйшых Цімашэвіч, большасць нашага электарату палічыла сваім Яносікам-Лукашэнкам, што навядзе ў Польшчы парадак і "верне нармальнасць", звышрашучага Анджэя Лепэра. Пад заслону прэзідэнцкай тэледуэлі Дональд Туск абышоўся з яго электаратам — шасцінай выбаршчыкаў з першага кола, — мякка кажучы, без павагі. Затое Лех Качынскі ў той жа час заявіў, што разбярэцца з тымі, хто ўчыніў скандал вакол Цімашэвіча. Наш выбаршчык, які прынцыпова супраць тае грамадскае плыні, якую прадстаўляў Лех Качынскі, не меў чаго ісці галасаваць і за Дональда Туска, які ў фінале пагнаў мяч у свае вароты. І з пункту гледжання палітычных мэтаў выйгрыш Леха Качынскага, які ў ходзе выбараў не дапускаў такіх сур'ёзных памылак — заканамерны.

З прыходам новага пераможцы прэзідэнцкага спаборніцтва можа ў нашай краіне акрыяць і старая, як у Беларусі, настальгія, не абыходзячы і нашых "тутэйшых". Лозунг "салідарызму" вельмі мне нагадвае колішняе "маральна-палітычнае адзінства народа"; гэтае апошняе мела дачыненне і да нас. А лозунг пабудовы некалькі соцень жылых кватэр вельмі мне нагадвае лозунг "другой Польшчы". Знамянальная ў гэтым плане была прысутнасць Адама Герка ў тройцы перадавікоў, якім Яраслаў Качынскі выказаў самую першую падзяку за падтрымку ягонага брата. Трыццаць пяць гадоў таму тэлебачанне пракручвала прыезд Эдварда Герка ў шчэцінскую суднаверф на "Сірэнцы"; сёлета можна было пабачыць Леха Качынскага ў ліку пасажыраў гарадскога аўтобуса Варшавы. Вяртаецца новае?

Аляксандр Вярыцкі

Аніякі гістарычны момант

У артыкуле, змешчаным у "Кур'еры паранным" ад 17.10.2005 г., увядзенне багаслужбаў на польскай мове называецца "гістарычным момантам", і, спасылаючыся на выказванні вернікаў і духоўнікаў – "крокам напера∂". Тым часам гэтае здарэнне — ані гістарычны момант, ані крок наперад. Гэта яшчэ адзін сумны доказ таму, з якой пагардай і грэбаваннем беларусы Беластока, як іерархія, так і вернікі, ставяцца

да мовы сваіх продкаў. Для мяне толькі ўвядзенне беларускай мовы для кантактаў з Богам на Беласточчыне было б прагрэсам, маршам нага ў нагу з астатнім светам і Еўропай, ды сур'ёзным стаўленнем да свае веры, да самога сябе. А так на фоне Еўропы і Польшчы гэта крок назад.

Ці чалавек, які сваю мову лічыць горшай, можа быць добрым хрысціянінам? Сумняваюся ў гэтым. Апытваная журналістам Тамара Артэмюк, мяркуючы па імені і прозвішчы пэўна беларуска, крывадушна сцвярджае, "што цяпер разумее кожнае слова". Здаецца мне гэта дзіўным, паколькі я сам разумею старажытнацаркоўнаславянскую мову, хаця я карэнны паляк і рымскі католік. Аж цяжка паверыць, што не разумеюць яго беларусы. Гэта ж наш супольны моўны продак. На жаль, трэба сказаць, што мой знаёмы беларус — праваслаўны, выпускнік Бельскага беларускага ліцэя гаворыць тое ж самае. Прытым ён кажа яшчэ, што не разумее беларускай мовы! Як успрымаць такую пазіцыю? Чарговую недарэчнасць агучыла дырыжор хору Свята-Духаўскай царквы, гаворачы, што "ў яе перакананні польская мова надта свецкая". Аб беларускай мове ні гу-гу. Паводле мяне, дыскусія павінна весціся на ўзроўню беларуская — польская, а не польская — старажытнацаркоўнаславянская мова.

Далей аўтар артыкула спасылаецца на прыклад Фінляндыі і Грэцыі, дзе набажэнствы вядуцца на нацыянальных мовах. Аднак, не туды заехаў! Нацыянальнымі мовамі для праваслаў-

Ці чалавек, які сваю мову лічыць горшай, можа быць добрым хрысціянінам? Сумняваюся ў гэтым. Апытваная Тамара Артэмюк сцвярджае, "што цяпер разумее кожнае слова"...

ных у Польшчы з'яўляюцца ўкраінская і беларуская мовы. Польская мова для іх — дзяржаўная, а гэта вялікая розніца. Я таксама выказваюся за тое, каб кожную мову падняць да рангу сакральнай, як гаворыць вікарны Свята-Духаўскага прыхода а. Яраслаў Пагур. Дык чаму ж тады не з'яўляецца ёю мова вернікаў Беласточчыны, г.зн. беларуская? Гэта не выхад "насупраць свету", ані працяг місіі святых Кірылы і Мяфодзія. Такія выказванні — звычайнае злоўжыванне. Апрача таго клопат аб мешаных сужонствах можа сапраўды здзіўляць. Гэта выглядае так, быццам карэнныя палякі — рымскія католікі — не мелі свайго касцёла. Беларуская мова — такая ж мова як і польская і не думаю, каб католік з мешанага сужонства, які ўдзельнічае ў царкоўным набажэнстве, не разумеў яе.

Яе не праціўнік польскай мовы ў царкве. Яе ўвядзенне ў царкоўны ўжытак гэта неабходнасць, але на Беласточчыне такой патрэбы ў шырэйшым маштабе няма. Мы павінны сёння цешыцца пашырэннем беларускай мовы на праваслаўныя і каталіцкія набажэнствы, а не складаць дыфірамбы шкоднаму польскаму і беларускаму народам прагрэсу ў галіне дэнацыяналізацыі ў імя хрысціянскай рэлігіі. Я асабіста цешуся, што Рымска-Каталіцкі касцёл пачынае паводзіць сябе інакш і беларуская мова штораз часцей гучыць у касцёлах. Гэта сапраўдны выхад насустрач патрэбам вернікаў і ў адпаведнасці з тым, што "свет ідзе наперад". А на Беласточчыне традыцыйна ўсё наадварот.

Здзіслаў Ліпскі (Варшава)

Вачыма еўрапейца

Узаемныя крокі?

Прэзідэнцкія выбары ў Польшчы адбіліся шырокім рэхам таксама і ў Беларусі, не толькі ў дзяржаўнай прапагандзе. Нічога ў гэтым дзіўнага, беручы пад увагу тое, што

мы — суседзі і як суседзяў мусіць нас цікавіць будучыня адносін паміж намі. Цяпер, пасля захопу ўсіх найважнейшых пасад Правам і справядлівасцю (ПіС), могуць яны быць больш цвёрдыя чым дагэтуль, прынамсі ў адносінах да афіцыйных беларускіх улад. Гэта можа таксама паўплываць на трансгранічнае і рэгіянальнае супрацоўніцтва. ПіС, як можна мерка-

ваць, не будзе схільнае да памяркоўнай, асиярожнай палітыкі ў адносінах да Беларусі, а нават і Расіі. Яшчэ ў жніўні адна з вядучых персон ПіС, якая, дарэ чы, паходзіць з Падляшскага ваяводства (з Ломжы), вядомы як аўтар агучанага пару гадоў таму лозунга "Polska dla Pola-— Міхал Камінскі, папракаў прэзідэнта Аляксандра Кваснеўскага ў ягоным маўчанні ў пытаннях Беларусі, якое "здзіўляе і памалу пачынае раздражняць". Гэты еўрадэпутат і ў свой час віцэ-шэф выбарчага штаба ПіС сцвердзіў, што пазіцыя прэзідэнта прымушала палітычныя партыі пераймаць ягоную ролю ў замежнай палітыцы Польшчы.

Сёння палітычная апазіцыя Беларусі ўскладае вялікія надзеі на пераможцу ПіС.
— Варшава будзе накіроўвацца на падтрымку дэмакратычных перамен у Беларусі, — мяркуе Вінцук Вячорка,

Тут спасылаецца ён на паразуменне аб супрацоўніцтве, якое ў свой час за-

лідэр Беларускага народнага фронту.

ключылі ПіС і БНФ. Аднак, ацаняючы сітуацыю, прымаў ён пад увагу супольнае кіраванне Польшчай кааліцыцяй ПіС з Грамадзянскай платформай (ГП).

— Шмат будзе залежаць ад таго, хто стане міністрам замежных спраў, — агаворваецца старшыня Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатоль Лябедзька. — Ад Качынскага можна чакаць больш вострай рыторыкі ў адносінах да беларускага рэжыму. Мы зноў вяртаемся да канцэпцыі ўзаемных крокаў. Стратэгія "малых крокаў" з боку Варшавы аказалася быць безвыніковай.

Шмат тут залежыць — на маю думку — не толькі ад асобы новага міністра замежных спраў, але і ад дарадцаў прэзідэнта Качынскага. Дарадцу прэзідэнта Кваснеўскага, незалежна ад ягонага дыпламатычнага вопыту ў Маскве — Станіславу Цёску — здаралася ў адносінах да стасункаў з усходнімі партнёрамі давесці свайго шэфа "пад дурнога хату". У адносінах да Беларусі Намеснікаўскі

палац у Варшаве занадта паддаваўся крамлёўскаму ціску і панукванню ды не знайшоў спосабу на дыялог, дарэчы, не толькі ў беларускай справе.

Цікавінкай у паслявыбарчы час, якая нейкім чынам сведчыць аб пашане да прынцыпаў дэмакратычнай свабоды, быў рапарт апублікаваны асацыяцыяй "Рэпарцёры без межаў", якая займаецца абаронай прэсы і журналістаў. У састаўленым ёю спіску найменш рэпрэсіўных да прэсы дзяржаў Беларусь апынулася на 152 месцы на агульны лік 167 краін. На канцы апынуліся: Паўночная Карэя, Эрытрэя і Туркменістан. На першым — Данія, Фінляндыя і Ісландыя. Беларусь — каля Зімбабве, якім уладарыць дыктатар Роберт Мугабе. Польшча не мае чым цешыцца, бо і ёй дасталася 53 месца, супольна з Кіпрам і Манголіяй. У выпадку Польшчы "Рэпарцёры без межаў" улічылі шматлікія судовыя працэсы журналістаў.

Мацей Халадоўскі

Знічкі, Знічкі, Знічкі, Знічкі...

Апякун "Знічкі" Бажэна Ляўчук — выпускніца Бельскага белліцэя. Закончыла яна эстраднае аддзяленне Універсітэта культуры ў Мінску.

У юбілейным святкаванні дзесяцігоддзя вакальнага дзявочага калектыву "Знічка" Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, якое адбылося 29 кастрычніка ў Гайнаўскім доме культуры, прынялі ўдзел таксама дзяўчаты, якія раней спявалі ў школьным калектыве. Праз калектыў на працягу дзесяці гадоў прайшло каля 30 дзяўчат. Некаторыя з іх не рассталіся з беларускай песняй ні ў студэнцкія гады, ні зараз. У час урачыстага канцэрта дзяўчаты напомнілі свае старэйшыя песні і заспявалі новаапрацаваныя творы, якія моцна ўзрушылі публіку.

Мерапрыемства распачалося з меладыйных эстрадных песень. Кветкі і падарункі разам з віншаваннямі для дзяўчат і іх апекуна Бажэны Ляўчук уручылі прадстаўнікі мясстароста Уладзімір Пятрочук, бур-

Вакальны дзявочы калектыў "Знічка" быў заснаваны ў верасні 1995 года. Дзяўчаты дэбютавалі на Фестывалі "Беларуская песня-1996", займаючы ІІ месца. "Знічкай" назвала калектыў наша рэдакцыйная сяброўка Ада Чачуга. У 1998 годзе калектыў на цэнтральных элімінацыях Фестывалю "Беларуская песня" атрымаў кубак прэм'ер-міністра Владзімежа Цімашэвіча і ўзнагароду Радыё Беласток — грамзапісную сесію ў студыі Рэмбрант. Дзякуючы гэтаму "Знічка" выдала сваю першую аўдыёкасету "Шчаслівы вальсок". Пасля дзяўчаты Гайнаўскага белліцэя штогод станавіліся лаўрэатамі Фестывалю "Беларуская песня", прымалі ўдзел у Фестывалі нацыянальных меншасцей у Гданьску, Сустрэчах нацыянальных меншасцей у Пуньску, Аглядзе нацыянальных меншасцей "Супольнасць у культуры" ў Варшаве, "Бардаўскай восені", Ваяводскіх сустрэчах калядных калектываў і іншых аглядах.

У 2001 годзе ў рамках Конкурсу малых грантаў, арганізаванага Цэнтрам грамадзянскай адукацыі "Польшча-Беларусь", калектыў атрымаў датацыю на прэзентацыю сваіх песень. У студыі радыё "Рацыя" гайнаўскія дзяўчаты запісалі новую аўдыёкасету "Знічка новая". Салісткі "Знічкі" Іаанна Масайла, Бэата Брэнька, Ілона Карпюк, Марта Грэдэль, Маргарыта Карпюк і Іаанна Врублеўская займалі высокія месцы ў конкурсах "Беларускай песні" і іншых аглядах. У рэпертуары "Знічкі" — беларускія народныя песні, сучасныя творы беларускіх кампазітараў, а таксама бардаўскія песні.

БГКТ Ян Сычэўскі, дырэктар ГДК Андрэй Скепка і дырэктар белліцэя Яўген Сачко. Бацькі ліцэістак выказалі словы падзякі кіраўніку калектыву Бажэне Ляўчук, а дзяўчаты песняй падзякавалі свайму апекуну, які аддана вучыць іх песеннаму майстэрству.

- Сёння асаблівае мерапрыемства, да якога мы, "Знічкі", даспявалі пад наглядам нашай пані Бажэны Ляўчук. Зараз мы праўдзівая сям'я, — заявіла адна са "знічак".
- Я задаволеная, што "Знічка дабіваецца поспехаў. Арганізуем мы штораз больш выездаў і ладзім штораз больш канцэртаў, — сказала Бажэна Ляўчук.
- У калектыве мілая атмасфера. Прымаем удзел у класных выездах і многа выступаем на сцэне. Наша пані нас разумее і таму добрае супрацоўніцтва паміж намі і нашым апекуном Бажэнай Ляўчук, віла Наталля Кандрацюк.

Вучні белліцэя паміж выступленнямі калектыву напаміналі гісторыю дзейнасці гурту. Пераапрануўшыся ў блузкі з народнымі матывамі, дзяўчаты заспявалі прыгожыя даўнія фальклорныя песні. Сола перад цовых улад, у тым ліку гайнаўскі публікай выступілі Амэлія Горбач і Магдаліна Чыквін. На гэты раз містр Анатоль Ахрыцюк, старшыня дзяўчаты апрача беларускіх песень

заспявалі таксама па-польску. Частка ўдзельніц "Знічкі" спявала і спявае ў царкоўных хорах. Анна Петрычук, выпускніца мясцовай школы псаломшчыкаў, якая дапамагае кіраваць царкоўным хорам у Гайнаўцы, спявала разам з сяброўкамі і ўдала вяла мерапрыемства.

- Я люблю спяваць і ішла вучыцца ў беларускі ліцэй, каб выступаць у "Знічцы", — гаварыла Наталля Кандрацюк. — Многа дзяўчат хоча спяваць у калектыве і таму даводзіцца праводзіць конкурсны адбор.
- Я нават перад трэцім класам пакінула сваю гімназію і прыйшла вучыцца ў белгімназію, каб пасля лягчэй было трапіць у "Знічку", – сказала Юліта Назарка.

Некаторыя ўдзельніцы "Знічкі" пасля вучобы ў белліцэі не рассталіся з музыкай. Ілона Карпюк выступала ў час конкурсных аглядаў на "Басовішчы" і "Бардаўскай восені". Дзве дзяўчыны працягваюць вучобу ў вышэйшых музычных школах. Гражына Валкавыцкая, якая ў заснаваным дзесяць гадоў таму калектыве са сваім арганам займалася акампаніраваннем, закончыла аддзяленне музычнага выхавання ва універсітэце ў Ольштыне і зараз кіруе музычным калектывам "Лучына"

- ў Беластоку. Марта Грэдэль, якая ў час канцэрта спявала сола і супольна з калектывам, вучыцца ў Музычнай акадэміі ў Беластоку.
- Музычныя калектывы існавалі ў белліцэі і раней. У 1994 годзе з Беларусі прывезлі музычныя інструменты — цымбалы, баяны і піяніна. З вучнямі пачалі тады працаваць спадарства Сасновічы з Мінска, якія стварылі інструментальны калектыў. На іх месца прыйшла на працу Бажэна Ляўчук. Дабавілі тады нам колькасць гадзін на заняткі з калектывам, — сказаў дырэктар белліцэя Яўген Сачко. — Бачу я, што варта было намагацца, каб атрымаць музычныя інструменты, бо пасля маглі мы атрымаць сродкі на працу настаўніка з калектывам. Зараз поспехі "Знічкі" гэта эфект працы дзяўчат, з якімі займаецца здольная, амбітная настаўніца Бажэна Ляўчук, і дапамогі розных уста-

Юбілейны канцэрт завяршыўся супольным выступленнем на сцэне сённяшніх "знічак" і дзяўчат, якія спявалі ў калектыве ў мінулым. За дзесяцігадовыя выступленні не толькі перад гайнаўскай публікай дзяўчаты атрымалі ад сабраных гарачыя апладысменты.

Аляксей МАРОЗ

Хуткая дапамога

20 верасня я вымушаны быў выклікаць хуткую дапамогу. Жонка дрэнна сябе адчувала. Пазваніў на нумар 999. Дыспетчар спыталася пра анкетныя даныя і сімптомы хваробы. Калі я адказаў на пытанні, пачуў ў трубцы: "Proszę potelefonować pod numer 6829111. Z szpitala przyjadą". Набраў я ўказаны нумар. Прынялі заяву, казалі чакаць. Лекар прыехаў праз гадзіну. Абследаваў жонку ды папракнуў чаму ўчора вечарам не пазванілі. "Два разы ў Чаромсе былі, дык і да вас заехалі б, — гаварыў лекар. — Трыццаць кіламетраў трэба гнаць машыну, а тут цемрава такая... шукаць трэба...".

- З Кляшчэляў хуткая дапамога магла б прыехаць, — падказваю лекару.
- Яны да надзвычайных выпадкаў выязджаюць.

Ад сямейнага лекара я даведаўся, што хуткая дапамога не на кожны выклік выязджае. Дыспетчар у Гайнаўцы рашае, ці да хворага свой аўтамабіль пашле, ці кажа ў шпіталь званіць (як у маім выпадку было), каб лекар дзяжурны з бальніцы абслужыў пацыента ў рамках хатняга візіту. Вось, даражэнькія, як справы маюцца. Дыспетчар за пісьменным сталом ставіць дыягназ хвораму. А калі памыліцца? Здаецца, што ў Чаромсе на інфаркт чалавек памёр, бо спачатку падаслалі звычайны аўтамабіль з лекарам для перавозу хворых, а не рэанімацыйны. Калі хуткая дапамога з абстваляваннем для рэанімацыі прыехала, дык чалавек скончыўся. На бюракратаў і недарэчныя законы, як бачым, няма рэцепту.

Уладзімір Сідарук

Супольны рай

Калі сёння прыгадаю той час, калі я яшчэ быў дзецюком і ў нас арганізавалі калгас, дык смешна робіцца як гэта сем сямействаў супольна гаспадарылі. Мае бацькі таксама ўступілі ў той калгас, не па сваёй волі, як пра гэта я ўжо пісаў у "Ніве".

Калгаснікі супольна гаспадарылі і супольна сварыліся, а нават даходзіла і да боек. Помню, калі аднойчы ў час капання бульбы пасварыліся два калгаснікі і адзін з іх пачаў другому здзекліва брыдкасловіць. А той, таксама гарачы і нервовы, не вытрымаў і ўляпіў насмешніку кулаком па храпах. Ен аддубасіў бы яго напэўна больш, але падскочылі іншыя калгаснікі і прытрымалі таго дужэйшага за рукі. А той, што брыдкасловіў, пакарыстаўся нагодай і пачаў як певень скакаць вакол свайго саперніка і лупцаваць яго дзе папала. Гэта быў свайго роду спектакль, якому прыглядаліся не толькі калгаснікі, але і аднаасобнікі, каб пасля мець пра што гаварыць. А тыя што біліся праз некалькі дзён пагадзіліся, быццам усё між імі было нармальна. Таксама некаторыя жонкі калгаснікаў былі празмерна раўнівыя і ім здавалася, што іхнія мужы ўсё падчэпліваюцца да іншых жонак. Таму і паміж імі часта даходзіла да сварак і іншых фокусаў.

Мікалай Панфілюк

Па панадворку шпацыруюць і куры. Пытаю гаспадыню, ці не баіцца, бо ж ужо аб'яўлена санітарная забарона выпускаць птушак на волю. — Паглядзела я, што тут суседка выпусціла, там выпусціла...

Карцінкі з вёскі

У Гозную іду са спадарожнікам, які, так як і я, прыехаў на аўтобусе з Беластока. Наракае ён на ўсё, на што наракаюць у тэлевізары. Яму за пяцьдзесят і злуецца, што пасля шасцідзесяці фонд здароўя адмаўляе рэфундацыі некаторых лекаў. Калі згадваю, што яны дарагія і ў казне не на ўсё ёсць грошы, патрабуе, каб яму было ўсё, бо ж працуе ўжо больш за трыццаць гадоў у адной фірме. За гэта, гаворыць, павінна быць яшчэ дадатковае грашовае вылучэнне. Калі згадваю, што нямнога ўладкаваных на працы і яны не ў змозе зарабіць на вялікую колькасць непрацоўных, выносіць простае вырашэнне гэтай праблемы: каб на ягонае месца ўладкаваць каго маладога, а ён ахвотна пойдзе на пенсію.

- Але тады, гавару, столькім жа ўладкаваным трэба было б утрымліваць яшчэ большую колькасць непрацоўных.
- То як, абураецца, маю дабівацца аж да смерці?

I так, ідучы па акраіннай жвіроўцы, не знаходзім залатой сярэдзіны для нашага грамадскага ладу, так як не знаходзяць яе на практыцы ўсетыя, што, распіхаючыся ў вярхі, абяцаюць залатыя горы.

Бо жыццё складанае. У Гознай у прынцыпе дажываюць адно пажылыя. Адзін гаспадар, які свой малады разгон набіраў на схіле старога грамадскага строю, не прадбачыў новых эканамічных рэаліяў і трапіў у крэдытны капкан. Навокал вёскі пасвіцца крыху кароў, сям-там відаць трактар. І па вуліцы праязджае трактар з раскідальнікам гною.

— Гэты чалавек, — кажа мне пра трактарыста мой спадарожнік, — гаварыў у тэлевізары, калі далучаліся да Еўрасаюза.

Каля солтысавай хаты мой суразмоўца адлучаецца ад мяне. Солтысаў дом закрыты, але па вуліцы ідзе пажылая жанчына з мыліцай. Прабую падчапіцца да яе, каб увайсці ў вясковыя справы. Яна, аднак, рэкамендуе мне жыхара недалёкай хаты:

 Ён умее кругленька гаварыць, нагаворыць вам усяго.

Высвятляю, што не любіць яна гаваруна і прашу, каб мо зарэкамендавала мне каго іншага, больш сэнсоўнага размоўцу. То яна мне прапануе ягоную суседку, якая таксама была ў тэлебачанні...

Мая новая субяседніца сядзіць у агародчыку пад хатай на гарбузах і перабірае фасолю. Размаўляю з ёю, астаючыся на панадворку, перад форткаю ў агарод. Калі непакоюся, што яна, без курткі, можа ў такую зябкасць прастудзіцца, паказвае, што вопраткі на ёй як на цыбулі. І хаця яна быццам прастуды не баіцца, то ўсё ж такі, як гэта ў старэйшых людзей, гутарка спаўзае ў медыцынскі бок.

- Была я ў лекара, а туды, у амбулаторыю, прыйшлі журналістка і аператар з тэлебачання, і хадзілі ў кабінет, і яшчэ думалі з кім пагаварыць. То я кажу, што я магу з імі пагаварыць і заспявала некалькі частушак. То тая рэдактарка з тэлебачання ўзрадавалася, запісала мой адрас і паабяцала, што зараз прыедзе. Але яшчэ не паказалася.
 - Даўно гэта было? цікаўлюся.
- Мо тры месяцы таму. А лекар мне сказаў, што я буду так хадзіць-хадзіць, і ўпаду, і ўмру. То я ўзрадавалася, што такая лёгкая будзе смерць і не трэба будзе нікому дакучаць.
- I я не хачу дакучаць маёй субяседніцы ў ейнай працы, прашу, каб мо каго іншага зарэкамендавала мне.
- Ёсць адна жанчына, яна з мыліцай ходзіць.
- A я ўжо з ёю гаварыў, яна адаслала мяне да вас...
- Бо яна недаверлівая да незнаёмых.

Да мяне падышлі свіння з падсвінкам, што хадзілі па панадворку. Гаспадыня паведаміла, што свіння гукае і таму раскідала загараду і вылезла з яе. Паколькі ў свінога характару вялікая сходнасць з чалавечым, засцерагальна пераходжу ад "бландзінкі" на другі бок плота.

— Не будзем яе трымаць, — кажа гаспадыня, — а я яе і ўжо закалола б! Дзецям у горадзе мяса патрэбнае і сабе крыху пакінулі б.

Здзівіла мяне не толькі прагулка свіней па панадворку. Бо ж гаспадыні семдзесят восем, а яе мужу на год больш. Але каб толькі гэта — трымаюць яны яшчэ двое коней і пару жарабят! Гаспадара няма дома, бо паехаў прыворваць коньмі гной. І тых двое коней шмат хто ў вёсцы пазычае, хаця людзі маюць трактары.

Па панадворку шпацыруюць і куры. Пытаю гаспадыню, ці не баіцца,

бо ж ужо аб'яўлена санітарная забарона выпускаць птушак на волю.

— Паглядзела я, што тут суседка выпусціла, там выпусціла, то і я таксама.

З'явіўся кот і я шчоўкнуў яму здымак. То гаспадыня паднялася з гарбузоў і папрасіла мяне ў хату паказаць здымкі таго ж ката, зробленыя яе нявесткай:

— Яна дантыстка і вельмі любіць катоў, то я прасіла, каб нашаму зубы ўставіла, бо ўжо стары. Зрабіла яна мне пратэз, але я яго не нашу, толькі калі трэба паказацца ў людзях, тады бяру.

На здымках кот — найважнейшы госць у Шчодры вечар, важнейшы нават чым тэлевізар. Ён самы першы за святочным сталом, за спецыяльна нарыхтаванай яму талеркай. Нечага дзівавацца, бо каты з'явіліся на свет раней за чалавека, у пяты дзень паводле Пісання, калі чалавек — толькі ў шосты.

Гаспадыня прапануе мне нагрэцца чаем, я, аднак, дзякую і кіруюся далей у вёску. Холад прагнаў з вуліцы ўсялякія жывыя істоты. Нейкіх сто метраў за ўсходнім канцом Гознай на пясочным выступе з рэдкім сасонкавым самасеем заўважаю адзінокі цэментны крыж. Такое пясочнае ўзвышэнне, такую лысую гару славянскі фальклор лічыць адрасам нячыстых сіл; мо той крыж адыгрывае ролю нейкага мясцовага экзарцызму, які, мабыць, пасля нейкага рытуалу, пакінуты на ласку часу. А час, быццам біблейскі Малох, паглынае рукатворнае. Надпіс на крыжы вернуты амаль ужо ў Малохаву эпоху, амаль у эпоху дававілонскага стоўпатварэння, калі была толькі адна універсальная мова, універсальны алфавіт, але неяк удаецца мне здагадацца пра яго змест: "Упокой Господи души усопших раб Твоих от болезни, безвременно скончавшихся, на поле брани убиенных. Огради, сохрани и спаси от всякаго зла, нужды, печали, от болезни, от безвременной смерти всех живущих в деревни Гозьна. 1963 г."

Асенні холад кіруе мяне на загуменне і, далей, у бок Тапалян. Каля Патокі мужчына сярэдняга ўзросту канчае віламі растрасаць з дачэпленага да трактара воза гной. Пытаю яго пра далейшую дарогу. Ён мне ветліва расказвае, але і настойліва прапануе падвезці да дарогі ў Тапаляны; іду на гэты звышрэалістычны перформенс. "Трыццатка" — гіт геркаўскай эпохі, без кузава, сядаю на крыло, хапаюся правай рукой за прыпаяны жалезны прут між крыламі, леваю — за лямпачку сігнала павароту. Едзем па полі, па бруку.

— Я сам жыву ў Агародніках, — рассакрэчваецца мне трактарыст, — а ў Патоку прыязджаю зарабіць крыху граша.

Трактар — гэта два вялікія колы з маторам пасярэдзіне, колы што рухаюць вясковы прагрэс. А кола — гэта па сутнасці авал, толькі з найменшай акружнасцю. Гэтая крыху фрэйдаўская асацыяцыя дапамагае глянуць і на нашу вёску з іншай перспектывы: на золку XXI стагоддзя стрыжнем яе жыццядзейнасці астаецца выслужаная "трыццатка" — у эмацыянальным плане равесніца яе сённяшніх жыхароў.

Аляксандр Вярыцкі

Апішуць Польшчу ў сябе

Госці заўважылі розніцу ў абслузе наведвальніка ўстановы ў параўнанні з беларускімі адразу пры ўваходзе ў Маршалкоўскую ўправу (без пропускаў, празрыстая інфармацыя), не "прасіцеля" а "кліента", установа для якога, а не ёй — для яе...

На сустрэчы ў Маршалкоўскай установе на фоне герба Падляшша — Арла з Пагоняй

У Беласток прыбыла з Беларусі ным беларускім масмедыям. група журналістаў і незалежных дзеячаў. Сярод першай у чарзе грамады апынуліся людзі з Гродзеншчыны — Уладзімір Хільмановіч (Гродна, старшыня гродзенскага аддзела Фонду імя Льва Сапегі), Сяргей Чыгрын (Слонім, "Слонімская газета", вядомы краязнавец, публіцыст і паэт), Тадэвуш Гавін (заснавальнік і былы старшыня Саюза палякаў Беларусі, вядомы публіцыст і аўтар кнігі "Zwycięstwa i porażki", зараз працуе над новай), Алена Сіневіч (Гродна, "Вячэрняе Гродна"), Святлана Станкевіч (Смаргонь, "Новая газета Смаргоні", цяпер зачыненая), Мікола Быхаўцаў (Ваўкавыск, "Местная газета"), Юлія Коцкая (Гродна, самая маладая журналістка сайта hrodna.by), Андрэй Кусяльчук (Гродна, калісьці галоўны рэдактар газеты "Głos znad Niemna", галоўны рэдактар электроннага сайта hrodпа. ву), Сяргей Сноп (юрыст з Гродна, выкладчык Гродзенскага універсітэта імя Янкі Купалы, шмат гадоў працаваў у "Пагоні"), Аляксандр Дварэцкаў (зацікаўлены перш за ўсё турызмам, навучаецца ў Польшчы), Зміцер Дрыгайла (раней "Беларуская деловая газета", цяпер "Наша ніва", Мінск), Зміцер Дзядзенка ("Наша ніва", Мінск).

мадзянскай адукацыі "Польшча-Беларусь". Дэлегаты адбіраліся Фондам Льва Сапегі, Праваабарончым цэнтрам "Вясна", Беларускім народным фронтам, Хартыяй 97, "Нашай Нівай". Група прыбыла ў Беласток у рамках праекта конкурсу, дафінансаванага польскім Міністэрствам замежных спраў, пры супрацоўніцтве з беларускімі няўрадавымі арганізацыямі, дзеля знаёмства і пераказання ў Беларусь іміжду Польшчы, як выглядае яна вачыма беларускіх журналістаў, самаўраднікаў і дзеячаў няўрадавых арганізацый. Мае гэта паказацца ў кніжнай і інтэрнэтнай версіях да канца гэтага года. Наступная група прыедзе ў лістападзе ў Беласток, трэцяя у Варшаву (разам — трыццаць асоб). Гэта таксама падтрымка незалеж-

Сярод запрошаных гасцей прадстаўнікі сапраўды незалежных структур, і яны, несумненна, сумеюць незалежна ацаніць польскі дэмакратычны вопыт рэформ пасля 1989 года, — сказаў на сустрэчы ва ўправе Падляшскага ваяводства Уладзімір Хільмановіч.

Журналісты сустрэліся м.інш. з маршалкам Падляшскага ваяводства Янушам Кшыжэўскім і кіраўніцтвам установы ды рэдакцыяй сайта "Wrota Podlasia".

- Я вельмі рады, што мог прыняць вас у сядзібе нашай самаўрадавай установы Падляшскага ваяводства, — заявіў маршалак. — Маю таксама надзею, што мэты, якія вы паставілі для рэалізацыі, будуць дзякуючы гэтаму візіту бліжэйшыя.

Маршалак і працаўнікі ўстановы растлумачылі ідэю польскага самакіравання (адноўленага 15 гадоў таму), структуру ўстановы, а таксама структуру ўлады ў ваяводстве, м.інш. падзел кампетэнцый паміж Сеймікам і ваяводскай урадавай адміністрацыяй, спосаб размеркавання фінансавых сродкаў паміж імі, колькасць чыноўнікаў занятых у ваяводскай і маршалкоўскай установах. Госці, якія заўважылі розніцу нават у абслузе наведвальніка ўста-Арганізатар візіту — Цэнтр гра- новы ў параўнанні з беларускімі адразу пры ўваходзе (без прапускоў, празрыстая інфармацыя), не "прасіцеля" а "кліента", установа для якога, а не ёй — для яе, выслухалі таксама дакладных інфармацый аб абучэннях чыноўнікаў, іхным этычным кодэксе. Дырэктар Маршалкоўскай установы Галіна Руткоўская паінфармавала аб удзеле Падляшша ў суседскіх праграмах у рамках Еўрарэгіёна, трансгранічным супрацоўніцтве, спажыцці сродкаў з дапамогавых еўрасаюзных сродкаў INTER-REG і аб юрыдычных праблемах звязаных з адрозненнямі ў праўным функцыянаванні прадпрыемстваў і ўстаноў у Беларусі ды ў "фарпосце Еўрасаюза" — Польшчы, што вельмі часта пакуль што блакіруе паспяховае супрацоўніцтва. Шкада, што Падляшскае ваяводства ў праграмах падзелу еўрасаюзных сродкаў у апошнія гады і ў наступным часе праграмавання зноў стратнае пры размеркаванні еўрасаюзных сродкаў у параўнанні з іншымі ваяводствамі, значыць, і супрацоўніцтва з Беларуссю не можа поўнасцю разгарнуцца.

– Думаю, што ваш прыезд настолькі каштоўны, што ў час кароткай ды, маю надзею, эфектыўнай пабыўкі набярэце пераканання, што Польшча ў новай рэальнасці дасканала спраўляецца, вырашаючы ўсё новыя пытанні, — выказваўся маршалак.

Маршалку таксама залежыць на гэтым, каб у Беларусь даходзіў сапраўдны, рэальны воблік сітуацыі ў Польшчы.

Журналісты пазнаёміліся з ідэяй і працай сайта "Wrota Podlasia". Запрапанавана ім было супольнае стваранне і запраектаванне беларускамоўнай версіі старонкі.

Дэлегаты пабывалі таксама ў Беластоцкім універсітэце, на радыё, у рэдакцыі тыднёвіка "Ніва", у Ваяводскай публічнай бібліятэцы, у ваяводскім архіве, у Вышэйшай школе публічнай адміністрацыі, дзе рэктарам з'яўляецца еўрадэпутатка Барбара Кудрыцкая (школа падтрымлівае студэнтаў з Беларусі), палітычных партыях. Цікавіліся становішчам беларускай і іншых меншасцей у Польшчы, адносінамі з польскай большасцю пасля прыняцця Закону аб нацыянальных і этнічных меншасцях і рэгіянальнай мове, а таксама пазіцыяй розных партый у Сейме адносна гэтай тэмы, і пазіцыяй беларусаў у апошніх парламенцкіх і прэзідэнцкіх выбарах. Кожны з сяброў групы меў таксама і асабістыя зацікаўленні, збіраў матэрыялы і для сваіх рэдакцый. Нашаніўцы, напрыклад, цікавіліся сайтам "Камунікат", які заснаваў і які вядзе Яраслаў Іванюк, сучаснымі літаратурнымі повязямі, Сяргей Чыгрын шукаў слядоў колішняга "нашаніўца" Янука Дарашкевіча з Меляшкоў, Сяргей Сноп сваіх каранёў у Гарадку (радня — Кузьмічы) і Міхалове...

Міра Лукша

Ушколах Бельскага павета

У сёлетнім навучальным годзе ў васьмі школах, падлеглых Бельскаму староству, вучыцца 3 539 вучняў, з іх ліку 1 009 у першых класах (для параўнання: два гады раней было іх адпаведна 3 788 і 1 150). У школьнай бурсе пражывае 140 выхаванцаў, а ў полі нагляду Псіхапедагагічнай кансультацыі ёсць 15 547 дзяцей і моладзі, з гэтага ліку ў мінулым годзе даследваліся 1 823 асобы.

Найбольшай па колькасці вучняў школай у павеце з'яўляецца Комплекс школ н-р 3 імя Уладзіслава Рэйманта, дзе ў 23 аддзелах пад наглядам дырэктар Зінаіды Ляшкевіч і 53 настаўнікаў адукуюцца 694 вучні (два гады раней было іх 793).

У II Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў 15 аддзелах вучацца 462 вучні (у 1999 годзе было іх 489), з ліку якіх 169 вучыцца ў першых класах; сёлета школа выпусціла 154 абітурыенты. Дырэктарам ліцэя, дзе працуе 34 настаўнікі і 6 асоб адміністрацыйна-тэхнічнага персаналу, з'яўляецца Андрэй Сцепанюк.

У школах падлеглых Бельскаму староству вучні могуць атрымаць матэрыяльную і фінансавую дапамогу. У мінулым навучальным годзе з розных стыпендыяў скарыстала 367 вучняў, з гэтага ліку 91 вучань з Комплексу сельскагаспадарчых школ у Рудцы і 75 з Комплексу школ н-р 3 у Бельску. У белліцэі стыпендыямі карысталася 29 вучняў. Каля сотні вучняў з Комплексу школ н-р 1 (апрача 33 стыпендыяў) атрымала дапамогу ў рамках акцыі "Шклянка малака кожнаму вучню". Найбольш патрабуючыя вучні з Комплексу спецыяльных школ атрымалі матэрыяльную дапамогу ў выглядзе вопраткі, абутку, школьных прылад і лекаў, якую даставілі настаўнікі, бацькі і прыватныя асобы; апрача гэтага ад прыватных спонсараў паступіла пятнаццаць тысяч злотаў на рэабілітацыйнае лячэнне і турыстычна-краязнаўчыя экскурсіі.

Рыхтуючыся да новага навучальнага года на рамонты выдаткаваных было амаль семсот тысяч злотаў. На гэтую мэту ў Беларускім ліцэі расходавалі 60 тысяч, у тым ліку 40 тысяч бюджэтных сродкаў, за якія былі памаляваны калідоры і гімнастычная зала. Пяць тысяч злотаў з небюджэтных сродкаў выдаткаваных было на пракладку плітак на калідоры і рамонт сходаў, а за пятнаццаць тысяч ад Бацькоўскай рады праведзены бягучыя рамонты.

Найбольш сродкаў на рамонты атрымаў Комплекс сельскагаспадарчых школ у Рудцы — амаль 170 тысяч — і Комплекс школ н-р 3 у Бельску — звыш 120 тысяч. Найменш атрымалі Комплекс спецыяльных школ — звыш 32 тысячы — і I Агульнаадукацыйны ліцэй — звыш 47 тысяч злотаў.

Паводле інфармацыі Анатоля Тымінскага, адказнага ў Старостве за асвету, павятовыя школы адпаведна прыгатаваны да новага навучальнага года.

Міхал Мінцэвіч

д л я з я ц

Вучні ПШ з Нінай Куптэль і айцом Васілём Негярэвічам

Запісваюць імёны бабуль і дзядуляў

Дубіны каля Гайнаўкі. За школай, якая вылучаецца сучаснай архітэктурай, відаць Белавежз цэлай вясковай гміны Гайнаўка. Праўда, зусім нямнога іх: у Пачатковай школе — 139 дзетак і ў Гімназіі — 110 вучняў.

дора-хола красуецца стэнд цявалі ў Дубінах. з насценгазетай. Кожны, хто ўсміхаецца. Цёплыя пачуцці значае спадарыня Ніна. выклікаюць успаміны экскурсіі прыканцы мінулага года вучні і гісторыі наваколля.

з Дубін пабывалі ў Пружанах і Брэсце.

Нас сустрэлі надзвычай скую пушчу. Тут навучэнцы ветліва і сардэчна, — успамінае настаўніца Ніна Куптэль. — Дзеці начавалі ў дамах сваіх сяброў. Усе мы захоплены іх гасціннасцю і пашанай. Пасярэдзіне школьнага калі- Пасля вучні з Пружанаў гас-

— A цяпер яны зноў запраша-

Паездкі несумненна ўзбуджада суродзічаў у Беларусь. На- юць цікавасць да роднай мовы

— У нас вучні з больш чым дваццаці вёсак і сямі прыходаў, маем сапраўдны моўны каларыт. Інакш размаўляюць людзі ў Арэшкаве, інакш у Новым Беразове, інакш у Навасадах. Мы параўноўваем гэтыя гаворкі, шукаем у іх супольных і адметных рысаў.

На ўроках беларускай мовы вучні цікавяцца таксама сямейнымі каранямі. Дзеці запісваюць бабуляў і дзядуляў, пасля ў пакаленні бацькоў і на канец у сваім. Вынікі часта ашарашваюць дзяцей. Асабліва сярод найстарэйшых многа прыгожых, на жаль, прызабытых імён.

Зацікаўленне гаворкамі і хатняй беларушчынай прынясло поспех у навучанні літаратурнай мовы. У Пачатковай школе двух лаўрэатаў прадметнага конкурсу беларускай мовы. Нашы лаўрэаты — Паўліна Паскробка і Марцін Стоцкі (сустрэнем іх у галерэі "Зоркі").

 Гэта наш самы вялікі поспраходзіць побач, мімавольна юць нас да сябе ў госці, — ад- імёны папулярныя ў пакаленні пех у мінулым годзе, — кажа пра дасягненні Паўліны і Марціна спадарыня Ніна Валкавыцкая, дырэктар ПШ у Дубінах.

Вучыцца ды радавацца жыццю

ва пра белліцэй у Гайнаўцы. У маім класе амаль усе аднагодкі, адна я — наймалодшая. Я шчаслівая, што ў класе 17 хлопцаў і 15 дзяўчат. Хлопцы стройныя, вясёлыя. Чаго яшчэ трэба? З дзяўчатамі можна па-

Мой I "а" клас — фізічна-ма- гутарыць пра моду, прычоскі тэматычны. Гэта самы цяжкі і іншыя звычайныя справы. клас, у якім многа навукі. Мо- Пачаткова ўсе мы былі асцярожныя, замкнуты ў сябе, спакойныя. Цягам месяца мы бліжэй пазнаёміліся і пасябравалі. Хаця мы яшчэ маладыя, пасур'ёзнелі ў ліцэі, пачалі шанаваць адзін аднаго. Хлопцы прапускаюць дзяўчат у дзвя-

Хаця мы яшчэ маладыя, пасур'ёзнелі ў ліцэі, пачалі шанаваць адзін аднаго...

рах, культурна да нас адносяцца. Яны ўжо не прыпамінаюць дзяцей, а маладых, дарослых людзей. Мне добра ў новым класе. Я задаволеная, што папала ў такое асяроддзе. Хаця трэба вучыцца, можна яшчэ сябраваць і цешыцца жыццём, бо гэта самы найлепшы час маладосці, якая ўцякае з кожнай хвілінай.

Ева БАГРОЎСКАЯ

™ **№ 45** [06-11-2005]

Дупель

Дупель — народная назва дубельт сярэдняй велічыні вандроўны птах меншы ад бакаса. Пражывае ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе ад Скандынаўскага паўвострава і Польшчы аж да Енісея. Апярэнне ў яго стракатае, рыжавата-бурае, ад бакаса адрознівае яго буравата-папярочная рабізна і карацейшая дзюба (да 7,4 см), карычневая з чорным канцом, а плямы на сподзе больш выразныя і займаюць увесь жывот. Тры крайнія рулявыя ў дупеля белыя албо з далікатнымі цёмнымі цаткамі. Верх галавы цёмна-карычневы з шырокімі, светла-карычневымі смугамі на сярэдзіне галавы і над вачамі. Няма дымарфізму (адрозненняў) полавых і ўзроставых. Важыць 140-250 г, даўжыня цела 26-30 см, распінае крылы на 45-50 см. Прылятае ў красавіку, такуе вялікімі групамі ўначы на лугах і балотах. Песня дупеля нагадвае гукі як пры хуткім перабіранні пальцамі па зубах грэбеня. Дупелі такуюць на зямлі — узбуджана бегаюць па такавішчы і ажыўлена шчабечуць, становячыся ў розныя позы. Самцы стабурчаць пёры, выцягваюць шыі, накіроўваючы дзюбу ўверх, хутка ёю пстрыкаюць. Апускаюць крылы, распускаюць хвост веерам і загібаюць яго на спіну, пасля выцягваюць галаву і плечы, апускаючы дзюбу і прыціскаючы яе да пёраў на грудзях. Бывае, што самцы добра падзяруцца адзін з адным.

Дупель трымаецца прыазёрных, лясных ускраін і дзікіх травяністых балот, пад восень трапляецца на сырых лугах каля рэк, на выганах. Корміцца насякомым і іх лічынкамі, увесну і ўвосень карэньчыкамі балотных раслін. Некаторыя даследчыкі лічаць дупеля палігамным, ды іншыя мяркуюць, што дупелі ладзяць пастаянныя пары і самцы дапамагаюць самкам пры пубудове гнязда. Гнёзды робяць на купінах, высцілаючы дно і бакі травой. Самка нясе 4 зеленаватыя з бурымі плямамі яйкі ў маі, наседжвае іх адна да 24 сутак. Птушаняты пакідаюць гняздо адразу пасля выклёўвання, ды застаюцца пад апекай абодвух бацькоў 4-5 тыдняў, аж пачнуць лётаць — з канца чэрвеня. Калі бывае другая кладка, дык толькі з 3 ці нават 2 яек. Адлятае дупель, вельмі тлусты, у канцы жніўня — верасні, зімуе ў паўднёва-ўсходняй і паўднёвай Афрыцы.

Дупель мае свой ахвоўны перыяд, але, усё ж, на яго палююць. Ад таго і назва стрэльбы — дубальтоўка.

Міра Лукша

Польска-беларуская крыжаванка № 45

Запоўніце клеткі беларускімі совамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў "Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 41: яр, міг, мора, самалёт, раса, банан, аквапарк. Бык, мара, гоман, маланка, гатунак. Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі: Марцін Стоцкі з Дубіноў, Ева Дудэль, Ева Кірылюк з Бельска-Падляшскага, Анна Раманюк, Наталля Эльвіра Ялоза, Паўліна Скепка, Юстына Аўласюк з Гайнаўкі. Віншуем!

Галерэя "Зоркі"

Бася Шусцік (Нараўка)

Імя і прозвішча — Бася Шусцік (Нараўка).

Сярэдняя ацэнка на пасведчан-<u>ні</u> — 4,80.

Мая мянушка — "Рыжая".

У жыцці хачу стаць, чаму настаўніцай, таму што люблю дзяцей.

У сяброў цаню — шчырасць, сяброўства.

Не люблю — разумнікаў і хіт-

Па-беларуску размаўляю з бабуляй, суседзямі, настаўніцай беларускай мовы.

Мой любімы гурт — "Ас" і "Прымакі".

Каля свайго дому пасаджу —

Тры Паўліны і Паўл

Касмічная дыскатэка ў гонар Эндзі Ампера, як неўзабаве напіша школьная газета "Клямка," больш напамінала паховіны чым вяселле. Цягам першай гадзіны тройчы псаваліся гукаўзмацняльнікі. Гімназісты замест танчыць і "гніць", пераступалі з нагі на нагу, падпіралі сцены, крытыкавалі адзін аднаго. Нават анекдоты, якімі стараліся паправіць настрой, гарэлі перад заканчэннем.

- Што за ліха? — здзіўляўся Дубаля, — мела быць жа весела, а тут... Яшчэ крыху і моладзь падзярэцца між сабою!

— Людкове, ратуйце! — пачуўся крык у прыбіральні. Гэта лямантавала Зося Пірожка, школьная прыбіральшчыца.

Дубаля і Крот кінуліся туды, быццам прадчувалі найгоршае.

Сапраўды, здарылася няшчасце. На падлозе, як мярцвяк, ляжаў Леў Катовіч. Сіні, без духу.

Цягам наступнай гадзіны гімназісты замест музыкі слухалі жахлівы гудок хуткай дапамогі.

— Гэта сардэчны прыступ, сцвердзіў лекар. Пацыента паклалі на насілкі і з віскам сірэны павезлі ў шпіталь. Яшчэ пяць-дзесяць хвілін у галовах нядаўніх жартаўнікоў шумеў гудок сірэны.

— Вось і дагуляліся! — успыхла Паўліна Ш. Дзяўчына першая здзерла з сябе касмічныя ўпрыгожанні і расплакалася. За ёй пачалі раўці ўсе сяброўкі, нават настаўніца Ліза Крот.

Толькі Дубаля хадзіў сюды-туды ды думаў:

Вінаватая наша супольная

дурнота, — разважаў ён пра апошнія школьныя выбары. Дубаля першы пабачыў, што гэта не яны, толькі жыццё насміхалася з іх. Мела быць "гніце" і сапраўды ёсць гніце, — думаў ён. А не дай Бог, памрэ бедны Катовіч вось тады будзе "смешна"!

— Годзе школьным выбарам! — прашаптала яму на вуха, быццам прачытала яго думкі, Ліза

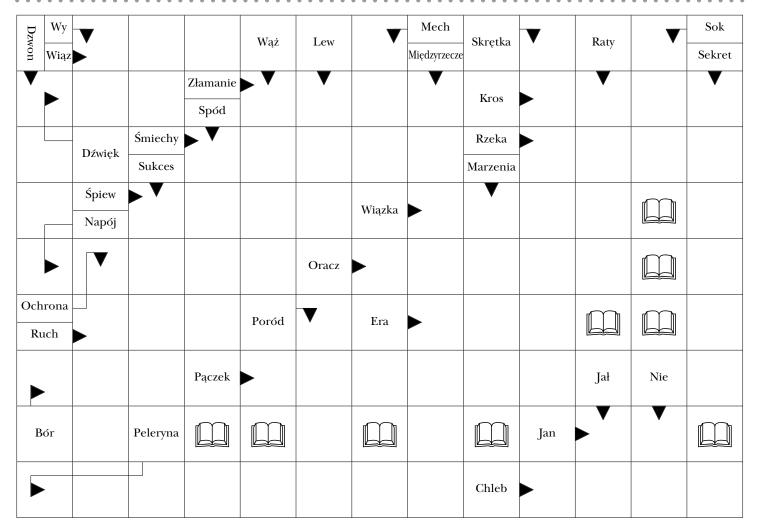
— Трэба вучыць іх здарова думаць, а не гуляць, — адказаў ёй матэматык.

Танцаў ужо не было ў гэты вечар. Усе гімназісты і настаўнікі рушылі ў шпіталь. Яны сядзелі там да поўначы, пакуль не супакоіў іх дзяжурны лекар:

— Ваш настаўнік будзе жыць! Па дарозе ў хату гімназісты пракліналі Эндзі Ампера.

(працяг будзе)

АРАБІНКА

Калі выйшаў зборнік паэзіі "Рунь", то на сустрэчы са мной сабралася ў Кленіках можа дзвесце або дзвесце пяцьдзесят чалавек. Лямпы на сценах гаслі з-за няхваткі кіслароду...

Я быў і буду беларусам

Размова з прафесарам Аляксандрам БАРШЧЭЎСКІМ (Алесем БАР-СКІМ), вядомым беларускім паэтам, грамадскім дзеячам, шматгадовым загадчыкам Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта.

- 2 лістапада Вы адзначылі юбілей 75-годдзя з дня нараджэння, з якім шчыра Вас віншуем. У сваім жыцці Вы дабіліся поспехаў на літаратурнай ніве. Многа Вы працавалі ў карысць развіцця беларускай культуры. Ваш жыццёвы выбар кружыцца вакол беларускіх спраў.
- Мае бацькі ніколі моцна не зашчаплялі ўва мне беларускасці, але ніколі ў маёй роднай хаце ў Бандарах не было іншай атмасферы, чым беларуская. Дома ўсе мы размаўлялі толькі па-беларуску і ўсе мае сёстры былі названы тыповымі праваслаўнымі імёнамі — Люба, Марыя, Насця і Надзя. Я быў і буду ўсё жыццё беларусам.
- Спачатку Вы хацелі заняцца земляробствам.
- У 1947 годзе пачаў я вучыцца ў Сельскагаспадарчай школе ў Бельску-Падляшскім. Тады мне здавалася, што я павінен пайсці вучыцца ў напрамку сельскай гаспадаркі і пасля займацца апрацоўкай зямлі і жыць як мае продкі. Аднак пасля жыццё склалася інакш і я паступіў на рускую філалогію Лодзінскага універсітэта, якую закончыў у 1955 годзе.
- Аднак пасля такой адукацыі Вы пачалі навукова займацца беларускай літаратурай, фальклорам, шмат гадоў кіравалі Кафедрай беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта.
- Па-беларуску вучыўся я толькі ў Пачатковай школе ў Рыбаках з 1939 па 1941 год, а пасля год вучыўся ва ўмовах, дзе беларуская мова выкладалася ў вузкіх рамках. У сярэдняй і вышэйшай школах я не вучыўся беларускай мове. Аднак, калі я закончыў вышэйшую адукацыю, адазваліся ўва мне адвечны сум і туга па беларускасці і я рашыўся пісаць доктарскую дысертацыю пра жыццё і творчасць Якуба Коласа, якую абараніў у 1966 годзе ў Варшаўскім універсітэце. Габілітацыйную дысертацыю пісаў я па беларускім фальклоры і кніжка па гэтай працы выйшла пад загалоўкам "Беларуская абрадавасць і фальклор усходняй Беласточчыны". У прафесарскай кніжцы напісаў я аб беларускім літаратурным руху ў Польшчы. Апошнім часам штораз больш цікаўлюся беларускай эміграцыйнай літаратурай і выдаў ужо першую частку трохтомнай манаграфіі "Беларуская эміграцыйная пісьмовасць".
- Амаль усе настаўнікі, якія вучаць беларускай мове ў школах Беласточчыны, гэта былыя студэнты беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта і многія з іх былі Вашымі магістрантамі.
- Настаўнікі беларускай мовы дарагія для мяне людзі, бо іх праца і дзейнасць нялёгкая і не заўсёды ўласціва ацэньваецца ўладамі і нашым насельніцтвам, што таксама

спрычыняецца да нашай нацыянальнай драмы. Дзякуючы працы настаўнікаў, іншых асоб і, між іншым, маім ініцыятывам ужо 12 гадоў праводзіцца ў Польшчы Алімпіяда беларускай мовы.

— Які быў Ваш шлях у паэзію? Пачаў я пісаць у 1956 або 1957 годзе, калі пачуў унутраную патрэбу выяўляць сябе ў паэзіі. Тады я адбываў навуковую стажыроўку ў Мінску і рэгулярна чытаў "Ніву". Першыя вершы я выслаў у рэдакцыю нашага беларускага тыднёвіка падпісаныя псеўданімам Алесь Барскі, бо баяўся кампраметацыі. Псеўданім гэты астаўся па сённяшні дзень, а пасля я пачаў пісаць штораз часцей. У хуткім часе я выдаў першы паэтычны зборнік "Белавежскія матывы", а пасля выходзілі чарговыя зборнікі вершаў. Зараз няма такога энтузіязму да пісання вершаў, але і няма такога масавага зацікаўлення беларускай паэзіяй, якое было ў мінулым. Калі выйшаў зборнік паэзіі "Рунь", то на сустрэчы са мной сабралася ў Кленіках можа дзвесце або дзвесце пяцьдзесят чалавек. Лямпы на сценах гаслі з-за няхваткі кіслароду.

Віктар Швед Юбілейнае

Алесю Барскаму

Дарагі Алесь, мой Дружа, Мы жывем яшчэ з надзеяй. Падсумоўваннем нас служаць Усе нашы Юбілеі.

Ды няма ўжо павароту Да таго, што раней мелі. Прамінаюць нашы ўзлёты, Будні творчыя, нядзелі.

Скалясілі мы з Табою Беласточчыну-Айчыну. Слова роднае, жывое Мы тут сеялі няспынна.

— Ці плануеце выдаць новы зборнік вершаў?

- Я падрыхтаваў ужо зборнік паэзіі, які мела выдаць мінскае выдавецтва "Мастацкая літаратура". Аднак мая кніжка была забракаваная ўладамі па палітычных прычынах. Яшчэ не шукаў я для зборніка выдаўца ў Польшчы, але пастараюся гэта зрабіць.

- Што адметнага ў Вашай новай паэзіі?

Закранаю я ў вершах гэтага зборніка тэму сэнсу жыцця, матывы кахання і пашаны чалавека ў адносінах да іншага чалавека. Вяртаюся таксама да роднай прыроды.

- Ці вяртанне да роднага адбываецца таксама ў рэальнасці?

— Зараз я мадэрнізую бацькоўскую хату ў Бандарах, якая знаходзіцца ў невялікай адлегласці ад ракі Нарвы. Дабудаваў я ў гэтым доме другі паверх і там ёсць акно з відам на раку. Я мару, каб у апошнія дні майго жыцця мог я сядзець пры гэтым акне і глядзець на нарвянскую даліну. Паэзія, якая зараз узнікае, сядзіць сваімі каранямі ў роднай зямлі, лузе і дрэвах, пасаджаных маім дзедам, бацькам і мною.

> Бралі мы цяжар на плечы, Грамадзянскі абавязак: Правялі ўдваіх сустрэчаў Больш, як "белавежцы" разам.

Мы тут у сваім народзе Чуліся як быццам дома. Прывівалі ў асяроддзі Беларускую свядомасць.

Дык жывыя мы паэты, З творчаю яшчэ душою. Песні нашы недапеты, Не завершаны нам мроі.

Табе сёння пажадаю Добрага здароўя, сілы. Хай жыццё цябе натхняе, Да Стагоддзя каб хапіла!

- Зараз на Беласточчыне маланкава ідзе працэс паланізацыі маладога пакалення і мінулі часы, калі маладыя людзі з вёсак масава прыходзілі на сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі.
- Цяжка будзе захаваць беларускую нацыянальную свядомасць на Беласточчыне, бо за плячыма не адчуваем подыху беларускай нацыянальнай, суверэннай дзяржавы. На Беласточчыне маем мы дачыненне з павольным адміраннем беларускасці. Аднак, думаю, іскры беларускасці захаваліся яшчэ ў глыбі душы нашага грамадства. Беларускія арганізацыі і школы, у якіх навучаецца беларуская мова, служаць ідэі захавання нацыянальнай свядомасці беларусаў. Само існаванне праваслаўя на Беласточчыне садзейнічае захаванню нацыянальнай свядомасці беларусаў. Кожны чалавек, які гэтай ідэі служыць, гэта мой родны брат, або родная сястра.
- Вы сказалі пра адмоўныя працэсы ў Беларусі.
- Тое, што адбываецца ў Беларусі, гэта мая асабістая драма. Калі мы карыстаемся беларускай мовай у Беларусі, часта нас абражаюць. Замест падтрымкі з боку сваёй бацькаўшчыны маем аплёўванне беларускасці. Зараз Беларусь з'яўляецца краінай ізаляванай у свеце. Аднак я наіўна веру і буду верыць, што ў канцы будзе беларуская нацыянальная дзяржава з пачуццём беларускай нацыянальнай годнасці і тоеснасці. Да канца свайго жыцця буду працаваць дзеля здзяйснення гэтай ідэі.
- Вы многа часу дзейнічалі ў БГКТ і былі яго старшынёй. Як Вы зараз успамінаеце перыяд грамадскай дзейнасці на Беласточчыне і ў Варшаве?
- Гэты час успамінаю з рамантызмам. Галоўнымі стваральнікамі БГКТ былі Станкевіч і Туронак, якім я аддаю вялікую пашану. Я ўступіў у Таварыства і атрымаў членскі білет з нумарам трэцім або чацвёртым. Быў я старшынёй Варшаўскага аддзела БГКТ і на працягу двух тэрмінаў быў старшынёй усёй арганізацыі. Пасля я заўважыў, што ў праўленні БГКТ ёсць людзі, якія з культам адносяцца да прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі, хаця было вядома, што ён вядзе антынацыянальную палітыку. Я пачаў акцэнтаваць сваю непрыхільнасць да дзейнасці прэзідэнта Беларусі і тады ўзнік моцны канфлікт паміж мною і іншымі дзеячамі БГКТ. На апошні з'езд я ўжо не паехаў, але даслаў ліст з маім поглядам на дзейнасць БГКТ, які быў апублікаваны на старонках "Нівы". Хаця я адышоў з Таварыства, то яшчэ афіцыйна належу да яго. Я за тым, каб дзейнічалі розныя беларускія арганізацыі ў Польшчы, якія павінны размаўляць з сабой.

– Калі б можна было выбіраць жыццёвую дарогу нанова?

- Калі сёння гляджу на сваё мінулае жыццё, па сутнасці нічога не шкадую. Калі б сёння пачынаў жыццё нанова, пайшоў бы па гэтым самым нялёгкім шляху.
- Дзякую за размову і жадаю поспехаў у далейшым жыцці.

Гутарыў Аляксей Мароз

А. Пашкевіч: Польшча і Беларусь замарожваюць міждзяржаўныя зносіны і таму трэба паглыбляць недзяржаўныя кантакты. У першую чаргу — кантакты паміж творчай інтэлігенцыяй...

Час на абмен літаратурай

У канферэнцыі "У пошуках новых формулаў суседства", якая ад 18 да 20 кастрычніка праходзіла ў Гайнаўцы ў рамках IV выпуску Польска-беларускіх літаратурных сустрэч, прынялі ўдзел пісьменнікі, літаратары і дзеячы культуры з Беларусі і Польшчы.

Мерапрыемства пачалося са спаткання ўдзельнікаў канферэнцыі з гайнавянамі, якое адбылося ў Цэнтры прапагандавання рэгіёна Фонду "Царкоўная музыка". На пытанні сабраных адказвалі вядучы канферэнцыю прафесар Аляксандр Баршчэўскі, пісьменнікі з Беларусі і дырэктар Гуманітарнага ліцэя імя Якуба Коласа ў Мінску Уладзімір Колас.

 Польшча і Беларусь замарожваюць міждзяржаўныя зносіны і таму трэба паглыбляць недзяржаўныя кантакты. У першую чаргу трэба наладзіць добрасуседскія кантакты паміж творчай інтэлігенцыяй, — сказаў Алесь Пашкевіч, старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў, адзін з заснавальнікаў і рэдактараў часопіса "Дзеяслоў". Алесь Пашкевіч распавёў пра складанасці, з якімі мусяць змагацца беларускія пісьменнікі, што не хочуць падпарадкавацца палітычным уладам Беларусі. Зараз прыходзіцца ім плаціць арэнду за пакой у велізарным Доме літаратара, які раней быў іх уласнасцю. Галоўны рэдактар "Дзеяслова" Барыс Сачанка, пляменнік вядомага беларускага пісьменніка з такім самым прозвішчам і імем, які таксама піша прозай, прачытаў фрагмент свайго апавядання. Заахвочваў ён беларускіх пісьменнікаў Беласточчыны дасылаць творы ў незалежны часопіс "Дзеяслоў", у якім друкаваліся ўжо творы Міры Лукшы, Яна Чыквіна і Сакрата Яновіча.

 Кніжкі беларускіх пісьменнікаў выдаюцца. Мы жывём, ездзім на сустрэчы ў школы, пішам і нас любяць чытачы, — сказала Вольга Іпатава, каб памяняць сумны настрой спаткання. Лірычныя вершы, якія яна прачытала, спадабаліся гайнавянам. Спадабаліся таксама вершы былога галоўнага рэдактара часопіса "Літаратура і мастацтва" Анатоля Вярцінскага.

туры ёсць усе накірункі, якія зараз ныя напрамкі. Зараз менш важнымі юць, напрыклад, складанасці ў час

3 гайнавянамі спаткаліся беларускія пісьменнікі (справа) Барыс Сачанка, Анатоль Вярцінскі. Вольга Іпатава, Аляксандр Баршчэўскі, Уладзімір Колас (дырэктар ліцэя) і Алесь

сталі названні плыняў, а пісьменнікі сталі больш глядзець на якасць літаратуры. Галоўная наша праблема — невялікія магчымасці друку ў выдавецтвах падпарадкаваных дзяржаве. Няма ў нас доступу ні да тэлебачання, ні да радыё. Аднак колькасць пісьменнікаў, якія падтрымліваюць дзяржаўныя структуры, невялікая і таму сёлета не была прысвоена дзяржаўная прэмія па літаратуры, гаварыў Алесь Пашкевіч, адказваючы на пытанні гайнавянаў.

Прысутныя звярталі ўвагу на невялікую колькасць перакладаў беларускай літаратуры на польскую мову, сярод якіх выдатная перавага класікі. Заўважылі яны семінар "Бязмежжа", плёнам якога былі пераклады сучаснай беларускай паэзіі. Паявілася прапанова наладзіць кантакты з польскімі выдавецтвамі, якія друкуюць украінскую і іншую славянскую літаратуру.

З уступным словам у час пленарнага пасяджэння канферэнцыі, якое адбывалася ў Доме настаўніка ў Гайнаўцы, выступіў прафесар Аляксандр Баршчэўскі. Крытычна ацаніў ён палітычнае супрацоўніцтва беларускіх і польскіх улад і заявіў, што бачыць шанц на паляпшэнне супрацоўніцтва паміж сусед-— У сучаснай беларускай літара- німі дзяржавамі ў сустрэчах пісьменнікаў і літаратараў. Эўгеніюш га года моднымі былі мадэрністыч- скага суседства, якім перашкаджа- туры з Варшавы.

перасякання польска-беларускай мяжы. Мікола Бушко распавёў пра Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі, які конкурсную частку і гала-канцэрт праводзіць у Беластоку. Катажына Бартноўская з Варшаўскага універсітэта гаварыла пра сваю перцэпцыю маладой беларускай літаратуры, звяртаючы ўвагу на наватарскія і агульнаеўрапейскія элементы. Віктар Кабац расказаў пра адметнасці Гайнаўшчыны, звяртаючы ўвагу на культурныя мерапрыемствы і Белавежскую пушчу. Чэслаў Сэнюх гаварыў аб сваім славутым перакладзе "Новай зямлі" Якуба Коласа на польскую мову.

Удзельнікі канферэнцыі сустрэліся з моладдзю Бельскага і Гайнаўскага белліцэяў. З зацікаўленнем спаткаўся расказ Уладзіміра Коласа пра Гуманітарны ліцэй, які быў закрыты беларускімі ўладамі і дзейнічае ў Мінску падпольна. Спадар Колас ствараў свой ліцэй пад уражаннем паездкі ў беларускія ліцэі ў Бельску і Гайнаўцы. Заявіў, што прыехаў ён дзеля замацавання супрацоўніцтва паміж яго школай і нашымі белліцэямі.

Арганізатарамі канферэнцыі былі Польскі інстытут у Мінску, які выступіў галоўным спонсарам мерапрыемства, Кафедра беларусістыкі Варшаўскага універсітэта, Цэнтр сустракаюцца ў сусветнай літарату- Кабатц гаварыў пра новыя магчы- прапагандавання рэгіёна з Гайнаўры. Асабліва пасля дзевяноста пята- масці арганізавання польска-белару- кі і Таварыства еўрапейскай куль-

Аляксей Мароз

Беластоцкі край

Мой Беластоцкі край — мая Айчына! З табою звязаны мой лёс і доля. Люблю лясы твае, люблю даліны, Кахаю шчыра бацькаўскае поле.

Калышашся ў напевах песні роднай, I мыеш твар у промнях залацістых, I толькі тут я поўнасцю свабодны, І толькі тут душой заўсёды чысты.

Сямяцічы і Гайнаўка, і Бельск старынны, Саколка ціхая, зялёная Дуброва,

Любоў да вас — мая адвечная павіннасць I вернасць матчынай спрадвечнай мове.

Шасціць калоссе ў палях шырокіх, Бурліць крыніца песняю адвечнай, Звініць нядзельны звон з царквы далёкай, На роднай Беласточчыне я вечны.

Зямля мая, мой беларускі краю, Над Нарваю, над Бугам задуменным Я вольны тут, душой адпачываю, Мой краю вечны, краю незаменны.

Алесь Барскі

Іпатава і Сэнюх

Вольга Іпатава нарадзілася ў навагоднюю ноч непадалёк сцен Мірскага замка. Бацька, Міхал, прывітаў яе народзіны разам з сябрамі падымаючы тост чаркай самагонкі.

— Дачушка атрымае імя па бабулі, — абвясціў ён. — Назавем яе Вольгай або Еўфрасінняй.

– I хаця я не атрымала імя беларускай заступніцы, святая спрыяла майму лёсу, — так красамоўна пачала расказ пра сябе Вольга Іпатава. Разам з перакладчыкам Чэславам Сэнюхам пісьменніца сустрэлася з ліцэістамі III "д" класа Гайнаўскага белліцэя.

- Я прыйшоў на свет у тым жа кутку зямлі, — гаварыў пра сябе польскі перакладчык — у мястэчку Любча, там таксама замак.

Сваім найбольшым дасягненнем лічыць пераклад на польскую мову паэмы "Новая зямля" Якуба Коласа. Захопленыя перакладам крытыкі жартуюць, быццам некаторыя фрагменты перакладу больш удалыя за арыгінал.

Усіх трох аўтараў спалучае адна дэталь — нарадзіліся ля берагоў магічнай ракі Нёман. Тут, як вядома, нарадзіліся або жылі выдатныя літаратары і мастакі, гонар беларускай і польскай культур: Уладзіслаў Сыракомля, Янка Лучына, Якуб Колас, Адам Міцкевіч, Эліза Ажэшка, Станіслаў Манюшка...

— Мая першая аповесць "Прадслава", — гаварыла Вольга Іпатава, дачакалася ўжо дзевяці выданняў.

Хоць, пасля першага выдання, замест узнагарод сустрэлі яе клопаты.

– Сталі мяне пляжыць, перасталі друкаваць, — успамінала пісьменніца. Нехта "ад добрага сэрца" раіў пачаць пісаць пра рабочы клас.

- Навошта табе Волечка гэтыя ўсе княгіні?!

Пасля 1994 года зноў прыйшлося працаваць на голым энтузіязме.

— За тры апошнія гады я правяла аўтарскія сустрэчы ў 50 раёнах Беларусі. Сустракалася з чытачамі, з народам.

Зараз няма месца для яе таленту на беларускім тэлебачанні і ў дзяржаўнай прэсе.

Хоць Вольга Іпатава явіцца зараз як класік беларускай гістарычнай прозы, на сустрэчы ў Гайнаўцы прачытала яна вершы прысвечаныя Купалу і Багушэвічу.

На жаль, з боку моладзі не было ніводнага пытання! Вучні таксама доўга не маглі прыгадаць сапраўднага прозвішча Якуба Коласа. Мабыць, усё ад эмоцый! У мае школьныя гады ніхто нават не марыў пра сустрэчы з класікамі, мы маглі адно любавацца іх партрэтамі, якія аздаблялі беларускія залы.

Сайт тычыцца няўрадавых арганізацый Гродзенскай вобласці. Інфармацыя на ім можа быць карыснай аб яднанням за межамі беларускай краіны...

http://sektar.cjb.net

Грамадзянская супольнасць у Беларусі перажывае, як вядома, свае далёка не лепшыя часы. Цяперашнія ўлады лічаць, што ініцыятыва, якая праяўляецца неабыякавымі да грамадскага жыцця грамадзянамі, можа пахіснуць іх права на кіраванне. Тым не менш казаць, што трэцяга сектара ў Беларусі ўжо няма, яшчэ нельга. Сведчаннем гэтага, між іншым, сайт http://sektar.cjb.net.

Сайт тычыцца няўрадавых арганізацый Гродзенскай вобласці. Разам з тым, тая інфармацыя, што падаецца на ім, можа быць карыснай не толькі NGO з іншых рэгіёнаў Беларусі, але таксама аб'яднанням за межамі беларускай краіны.

Першая старонка выкананая даволі сціпла, але арыгінальна. Яна падзяляецца на тры часткі. Першая — уверсе. Праўда, там акрамя назвы сайта "Трэці Сэктар" няма нічога.

Другая частка месціцца з левага боку цэлага выяўлення. Менавіта тут прадастаўляецца магчымасць пагартаць старонкі сайта, "выходзячы" на кожную з іх. Трэцяя частка займае найбольшую плошчу і тут размешчаны абвесткі і апошнія навіны з грамадскага жыцця Гродзеншчыны. Праўда, навіны чамусьці значны час ужо не абнаўляюцца, але абвесткі актуальныя аж да наступнага года. Менавіта сярод іх размешчаны вартыя ўвагі грамадскіх арганізацый і сродкаў масавай інфармацыі звесткі аб розных грантах і магчымасцях удзелу ў разнастайных конкурсах. Таксама тут можна знайсці партнёрскую арганізацыю, якая будзе зацікаўлена ў супрацоўніцтве і супольным вырашэнні агульных праблем.

Наступнай рубрыкай ідзе "Прэзентацыя". Пануе там неверагоднае шматмоўе. Аб "Трэцім Сэктары" можна даведацца не толькі па-беларуску, але і па-руску, па-польску і па-англійску. У рубрыцы распавядаецца

пра накірункі дзейнасці грамадскага аб'яднання "Цэнтр інфармацыйнай падтрымкі грамадскіх ініцыятыў «Трэці сектар»". Сярод іх праграма "Інфармацыйная падтрымка грамадскіх ініцыятыў", якая ажыццяўляецца праз выданне малатыражнага часопіса і напаўненне данага сайта, праграма "Грамадзянская адукацыя ў галіне журналістыкі", праграма "Падтрымка і развіццё жаночых ініцыятыў", праграма "Дыялог", мэта якой стымуляванне супрацоўніцтва паміж NGO, і праграма "Інфарэгіён «НЁ-МАН»", што створана дзеля паляпшэння інфармаванасці насельніцтва памежных частак Беларусі (Гродзеншчына), Польшчы, Літвы і Калінінградскай вобласці Расіі.

Рубрыка "Архіў грамадскага жыцця Гарадзеншчыны" месціць у сабе пералік арганізацый, якія дзейнічаюць ці дзейнічалі ў недалёкім мінулым у Гродзенскай вобласці. Падаецца не толькі паштовы адрас грамадскага аб'яднання, але і кароткае апісанне яго мэтаў і задач. Тое ж самае тычыцца і пераліку друкаваных выданняў, якія, як і назвы арганізацый, падаюцца ў алфавітным парадку.

Рубрыка "Эўрарэгіён «НЁМАН»" дэталёва распавядае пра мэты і формы дзейнасці грамадскіх арганізацый у данай структуры. Праўда, у большасці яны тычацца падзей двух-трохгадовай даўніны. Але найбольш карыснай інфармацыяй у гэтай рубрыцы з'яўляецца пералік арганізацый, якія існуюць на "нёманскім" абшары.

Вартая ўвагі і старонка "Бібліятэка", дзе можна пазнаёміцца з разнастайнымі артыкуламі, што тычацца грамадска-палітычнага жыцця Гродзенскай вобласці і Беларусі ў цэлым. Аднак ёсць тут вялікая хіба і недагляд уладальнікаў сайта — старонка не абнаўляецца ад 2002 года.

Уладзімір ЛАпцэвіч

За кубак Беларусі змагаліся толькі 4 спаборнікі: чэмпіён краіны гродзенская "Алімпія", яе малодшая "сястра" — "Вікторыя", барысаўская "Беразіна" і каманда РЦАР…

Беларусь, беларусы...

Чэмпіёны з кубкамі

Беларускі баскетбольны сезон распачаўся з розыгрышу кубкаў краіны. Жаночая баскетбольная ліга, рэгулярны чэмпіянат якой пачынаецца ў лістападзе, да апошняга не мела выразных абрысаў. На змаганне за кубак Беларусі, якое прайшло ў Гродне, заявілася толькі 4 спаборнікі: чэмпіён краіны гродзенская "Алімпія", яе малодшая "сястра" — "Вікторыя" (першую трэніруе Аляксандр Шымкавяк, другую — яго жонка Вікторыя), барысаўская "Беразіна" і каманда дзяўчынак 1988 года нараджэння, якая была сабрана пад шыльдай РЦАР (Рэспубліканскі цэнтр алімпійскага рэзерву)-"Гарызонт". Скарацечны турнір прайшоў па колавай сістэме і завяршыўся ўпэўненай перамогай "Алімпіі". Гродзенкі, без асаблівай напругі, адолелі ўсіх суперніц і ўзялі кубкавы трафей. Склад алімпіек у міжсезонне зазнаў пэўныя змены. Завяршыла выступы цэнтравая Ала Крышчык, цяпер яна займаецца навукова-даследчай працай. Вярнулася ў клуб пасля польскага этапу кар'еры снайперка Надзея Дрозд, якая ўваходзіць у абойму нацыянальнай дружыны. Склад "Алімпіі" досыць малады, але разам з тым дасведчаны і збалансаваны. Мяркуючы па ўсім нішто не заміне ёй заваяваць у бягучым сезоне чарговы чэмпіёнскі тытул. Лепш іншых беларускіх прадстаўнікоў стартавалі гродзенкі і ў Балтыйскай лізе.

Мужчыны разыгралі 13-ы кубак краіны паводле іншай сістэмы. Спярша шэсць каманд былі падзелены на тройкі, якія згулялі паміж сабой. Потым адбыліся стыкавыя матчы. У міжсезонне беларускія клубы зазналі ўнутраныя ператасаванні, якія сталі звыкласцю і не даюць нейкага развіцця. Былы флагман айчыннага баскетбола "Гродна-93", які быў раз-

вянчаны ў апошнім чэмпіянаце, распачаў чарговую рэканструкцыю, сэнс якой ловіцца пакуль з цяжкасцю. Новым рулявым пастаўлены Аляксандр Папкоў — калісьці зорка мінскага РТІ, а цяпер дастаткова кваліфікаваны трэнер. Але ці прыжывецца ён у горадзе над Нёманам — пытанне. Кадравая сітуацыя ў клубе крыху незразумелая. Спярша былі запрошаны два легіянеры — з Латвіі і Літвы, але ўжо пасля кубкавых баталій ад іх паслуг раптоўна адмовіліся. Каманда зазнала поўнае абнаўленне задняй лініі. Цяпер пару абаронцаў будуць складаць ветэран і капітан беларускай дружыны Андрэй Крыванос і значна маладзейшы Сяргей Чарыкаў, які колькі год гуляў у Нямеччыне. Па словах Папкова крайне патрэбен яшчэ адзін плеймейкер. З нападнікаў асноўная надзея на мясцовых выхаванцаў і "старажылаў" Андрэя Васілеўку і Юрыя Качана. Вярнуўся цэнтравы Томас Венскунас, які калісьці ўжо выступаў за "аленяў" і знайшоў у Гродне сабе жонку.

Што датычыць чэмпіёна — сталічнага "Віталюра", то ён збольшага захаваў пераможны склад і намерваецца паўтарыць свой поспех. Летась сталічныя баскетбалісты саступілі гродзенцам кубак краіны. Зараз прагназаваны фінал цалкам спраўдзіў статус і быў захапляльным. У выніку з лікам 58:55 верх узяў "Віталюр" і ўпершыню завалодаў кубкам Беларусі. Каманду трэніруе Міхаіл Фейман, бадай мацнейшы спецыяліст у краіне. Тым часам стала вядома, што атрымаў у сваім клубе адстаўку галоўны трэнер нацыянальнай дружыны Аляксандр Барысаў — украінскія "Чаркаскія малпы" скасавалі з ім кантракт. Вельмі верагодна, што Барысаў, як гэта ўжо было не раз, неўзабаве з'явіцца ў якасці кансультанта на лаўцы якой-небудзь беларускай каманды.

Уладзімір Хільмановіч

Законы фізікі

Гавораць, што нават суд зрэдку можа быць несправядлівым. Гэта поўнае глупства. Такую адарваную ад жыцця ахінею мог ляпнуць толькі дыстрафічнага выгляду тэарэтык-акулярнік, які ні разу не сустракаўся на практыцы з правасуддзем. Нехта, у каго было вельмі шмат вольнага часу, прааналізаваў, што суды могуць зрэдку пастарацца быць справядлівымі. І то, калі вельмі захочуць. Гэтае сцвярджэнне ўжо бліжэй да агульнапрынятага ў Беларусі меркавання пра айчынную Феміду. У адваротным выпадку не стараліся б упіхнуць пры патрэбе і без неабходнасці хабар, ветліва падносячы яго ў выглядзе ўдзячнасці за справядлівасць. Але калі справа тычыцца палітычных працэсаў, то хабар гэта яшчэ адзін артыкул да вашага абвінавачання, а калі ёсць задумка неяк абараняцца, то яна звязаная са страхам, што адвакат у заключным выступе ў вашу абарону скажа толькі адно слова: "Вінаваты"!

Васіль спадзяваўся на іншае. Начальства выкінула яго з прадпрыемства, бо ён быў заўважаны пры распаўсюдзе агітацыйнага бюлетэня зусім не таго

прафсаюза, у які патрэбна, паводле меркавання ўладных структур, запісвацца "гегемону". Доўга думаць не сталі. Узялі і проста выкінулі яго з працы за парушэнне тэхнікі бяспекі. Маўляў, карыстаўся зварачным апаратам падключыўшы толькі адзін шланг. А трэба два. Васіль вырашыў знайсці праўду ў судзе.

Суд пачаўся дакладна праз тры дні і дзве з паловай гадзіны ад таго часу, на які быў прызначаны. Васіль і яго адвакат былі перакананы, што выйграюць працэс без асаблівых намаганняў. Ужо з асалодай паціралі рукі, уяўляючы як дырэктар завода, набраўшыся сораму як Жучка блох, будзе прасіць прабачэння ды налічваць кампенсацыю за два месяцы незаконнага звальнення Васіля з працы.

— ... і гэта проста здзек, прыдумаць такую прычыну звальнення, — завяршаў сваю прамову адвакат Васіля. — Зварачны апарат на адным шлангу працаваць не можа, гэтак жа, як не можа гарэць лямпачка, калі адключыць адзін з правадоў. Вось, калі ласка, заключэнні экспертаў. Гэта законы фізікі. Іх ніхто змяніць не можа. А майго кліента звольнілі, што апарат працаваў на адным шлангу! Абсурд! Гэта ўвогуле немажліва з боку гледжання навукі. Гэты працэс можна назваць "навука супраць адміністрацыі завода"!

Васілю было нудна і нецікава. Ён быў у судзе першы раз і ніяк не мог зразумець, што так доўга могуць даказваць людзі, у якіх ёсць пасведчанні пра вышэйшую адукацыю, калі і так усё зразумела. (Яго нават наведала думка, што калі людзям далі добрую адукацыю, то гэта яшчэ не азначае, што яны яе атрымалі). Яго роздум перарвала суддзя, прыгожая маладая жанчына, з нічым не абгрунтаванымі звышпрэтэнзіямі на элітарнасць.

— Суд выдаляецца для прыняцця рашэння, — заявіла яна рашучым голасам і такой паходкай, нібыта знаходзілася на сцэне паказу мод, прысвечаных падзенню ўсеагульнай маралі, выйшла ў бліжэйшыя дзверы.

— Устаць! Суд ідзе! — праз нейкі час загаласіла яшчэ адна жанчына, сакратар суда, якая падчас працэсу нервова трэсла галавой, нібыта пагаджалася з усім сказаным.

Суддзя ўвайшла ўсё той жа паходкай-дэфеле, але выраз твару яе моцна памяняўся. Цяпер здавалася, што яна збіраецца ўзяць дэбют на выставе васковых фігур.

— Суд лічыць, — заявіла яна халодным аж да касцей голасам, — што адміністрацыя прадпрыемства мела падставы для звальнення. А наконт зако-

наў фізікі, раю даверыцца Эйнштэйну, які даказаў, што ўсё адносна.

Каб магутны розум вялікага аўтара тэорыі адноснасці мог прадбачыць падобную трактоўку яго навуковага генію, то адразу адмовіўся б працаваць у даследчай галіне, а свайму ўладальніку параіў бы стаць забойцам-пацыфістам, і дзеля ўсталявання міру распачаць бясконцую вайну. Розум жа адваката Васіля падказаў свайму ўладальніку, што больш апазіцыянераў абараняць няварта. Розум самога Васіля прымусіў яго падысці да суддзі.

— Скажыце калі ласка, — спакойна вымавіў ён, — на каго канкрэтна падаваць заяўку на Нобелеўскую прэмію? Што больш правільна, каб прэмію атрымалі толькі вы, ці ўся айчынная судовая сістэма? Вы зрабілі неверагодны прарыў у навуцы. Цяпер можна за некалькі хвілінаў вырашыць усе тэхнічныя праблемы чалавецтва — рашэннем суда змяніць законы фізікі.

 Рашэннем суда законаў фізікі не зменіш, — стомлена зірнула на Васіля суддзя. — А вось работу табе змяніць прыйдзецца.

I, змяніўшы паходку на менш прывабную, выйшла з зала, паўтараючы адну і тую ж фразу — "законы фізікі".

Генрых Зпадашмянскі

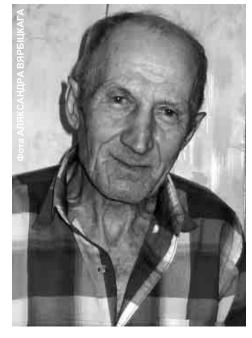
Уцякалі ад смерці

Успаміны Яна ТУРКО з Міленкаўцаў, народжанага ў 1924 годзе.

У школу, што ў Даўгасельцах была, пайшоў я мо ў трынаццаць гадоў, бо раней школы не было. Хадзіў на адчэпнае. Цэлы час хадзіў. Пара настаўнікаў здалёк была. У школу прыязджаў на "дамцы" бацюшка з Кузніцы. Ён да нас па-простаму гаварыў, закідаючы па-руску. На 3 Мая школьнікі хадзілі ў Кузніцу са сцягамі; заходзілі пяшком. Там старшыя прамову гаварылі, а пасля іншыя на дыбах хадзілі.

У 1939 годзе немец аж за Гродна зайшоў, а пасля вярнуўся. Калі прыйшлі саветы, то маёнткі разграбалі: з вёсак хто колькі хацеў браў бульбы, капусты, буракоў. А пан Сулік глядзеў на гэта і ні слоўка; пасля яго вывезлі. З нашай вёскі нікога не вывезлі, але з іншых вывозілі найлепшых гаспадароў. У цялячыя вагоны іх грузілі, людзі плакалі, а рускія іх заганялі.

Да нас прычапіліся, каб кватаранта прынялі. А мы толькі што хату паставілі і падлогі яшчэ няма. Загадалі мне ў гміну з'явіцца для адпраўкі на ўсход. То я туды з гарэлкаю і каўбасою падаўся, каб не забралі. Сельсавет наш спачатку ў Валынцах быў, прадсядацелем быў Якубчык, а пасля ў Залессе перанеслі і там кіраваў ім Штучык; былі гэта мясцовыя людзі.

Ганялі людзей драўніну вазіць, трэба было вывезці па дваццаць кубікаў на каня. Мы, у чатыры фурманкі з вёскі, ездзілі ў Новую Волю, што пад Янавам, начавалі там. І кантынгенты назначалі: мяса, воўну, яйкі, збожжа. І трэба было даваць, бо як не, пагражалі тайгой.

Як немцы наступалі, то мы тут не бачылі. Толькі ў Стараўлянах рускія, голыя і босыя, у кальсонах уцякалі. На конях не было сёдлаў, толькі на вяроўку ногі закінуты.

Жыў у нас адзін паляк, вельмі з выгляду на жыда падобны. Ён за-

вёўся з нашай вёскаю, паехаў у Новы Двор з даносам, што кормім партызанаў. Прыехалі немцы, мо з дваццаць чалавек, з аўтаматамі. Я ўжо нагавіцы апрануў, а немецмяне за валасы:

— Бандыт! — крычыць на мяне. Я пярэчыў, тады ён запатрабаваў пашпарт. Маці прынесла пашпарт, а ў ім я не быў упісаны, толькі брат, які тады ў павеці спаў. Паклікалі яго, загадалі назваць прозвішча і пад ліпу адвялі. Да яго яшчэ суседа паставілі і пяць іншых чалавек з вёскі. Немцы выкрылі ў нас саланіну і загадалі мне, каб я яе з польскім паліцыянтам у Новы Двор вёз.

А тых семярых павезлі ў Крыштапарова на допыты. Там майму брату галаву пабілі, а пасля ўсіх у хваіну пагналі. Брату і яшчэ аднаму загадалі капаць яму, а апошнім пецярым дратамі звязалі рукі і на калені паставілі.

Выкапалі яму і брат думае: "Так ці інакш заб'юць". І ходу. І неяк кулька не трапіла яго. І яшчэ адзін выкруціўся, а апошніх пецярых пабілі. Пасля немцы самі прызналіся, што зрабілі гэта памылкова. Гаварылі:

 Powiedz matko dla syna, niech się syn nie chowa, bo wiemy że niewinnie pobiliśmy.

А таго, што далажыў, немцы завезлі ў адлеглую мясцовасць і пільнавалі, каб яго хто не забіў. Што з ім пасля сталася, не ведаю.

Пабітыя ляжалі так год часу, аж да прыходу саветаў. Тады іх перапахавалі: прыехаў бацюшка, пеўчыя, былі нарыхтаваны труны. Пахавалі іх у адну магілу ў Кузніцы.

Пасля сталі браць у Германію. Спярша сястру забралі, а пасля і мне прыслалі павестку. Завезлі нас у Гродна поездам з Новага Двара. У Гродне загналі ў лазню, хлопцы камбінуюць, каб уцячы. Я на акно залез, адчыніў, каб выскачыць. Наша лазня была на другім паверсе. А з іншай адна дзяўчына, якой бацькі бурку на зямлі падаслалі, выскачыла і калені пабіла. Пабачыў я гэта і назад: няма як уцякаць. І немец нам тлумачыў, што страляць будуць.

Загрузілі нас у цялячыя вагоны. Той бок вагона, дзе дзверы былі крыху прахілены, немец вартаваў. А дзверы з другога боку былі закрыты наглуха. А я быў у хлеб пілку, што жалеза рэзаць, усунуў. Іншы свердзел меў. З непільнаванага боку пракруцілі мы дзірку, прарэзалі дошку, каб можна было прасунуць руку і адчыніць дзверы.

Даехалі да Буянова, адчынілі дзверы і ўсе сорак пяць чалавек выскачылі. Падбіралі толькі такое месца, дзе нізка было падаць. Прабраліся праз балота туды, дзе рускія бункеры былі будавалі. Хто гарэлку меў, хто закуску — развіталіся. І кожны ў свой бок.

Я да сваяка за Гродна падаўся, хавацца. Уначы на полі спаў, а ў дзень от так. І брат хаваўся ад немцаў. А немцы не мелі ўжо калі нас забіраць.

Запісаў Аляксандр Вярыцкі

Школа змяняецца

(2 частка; пачатак у 44 н-ры)

У час такіх сентыментальных успамінаў раптоўна прыйшла мне ў галаву думка: а што было б, калі б перад маім былым шаноўным дырэктарам і паважанымі настаўнікамі паявіліся ці выступілі, напрыклад, на святкаванні Дня настаўніка, іх вучні, але з сучасным рэпертуарам, па-сучаснаму апранутыя, нафарбаваныя, з сучаснай манерай паводзін і з сучаснымі моднымі прычоскамі?!

Дзяўчаткі з глыбокімі дэкальтэ; з размаляванымі губамі, бровамі, тварам, ручнымі і ножнымі кіпцюрамі; у спаднічках, якія канчаюцца на вышыні, дзе сходзяцца іх ножкі і з голымі пупікамі, аздобленымі нейкай бліскучкай, урэшце. І хлопцы з глыбока засунутымі рукамі ў кішэні сваіх дзівосных штаноў; з прычоскамі тыпу "я ў мамы дурачок" ці "мяне пабілі ў сорак першым" і закальцаванымі вушамі і насамі...

Вось і яны, смела выступаюць...

Гляджу на маіх былых настаўнікаў. Там шок, гром з яснага неба..., патрэбная ім медыцынская дапамога, бо ў каго інфаркт, у каго апаплексія, а хто стаў заікацца ад пачутага і ўбачанага...

Стоп! Хопіць эксперыментаў і катавання маіх дарагіх настаўнікаў і дырэктара! Яны не заслужылі на такія здзекі! Адбой!..

Калі б хто хацеў ведаць, за якім варыянтам выхавання, вучнёўскай моды і паводзін я, дык скажу адразу, што я ніколі не любіў крайнасцей. Я заўсёды быў і ёсць за залатой сярэдзінкай, бо, лічу, што менавіта дзесьиі там знаходзіцца ісціна.

Што калісьці ў школе была суровая, надта суровая, дысцыпліна — крытыкаваць і насміхацца не варта. Гэта былі зусім іншыя часы і іншыя патрабаванні. Настаўнікі так дысцыплінавалі разбасурманенае маё маладое пакаленне не таму, што мелі садыскія схільнасці, а таму што таго ад іх патрабавалася або верылі, што, менавіта, так удасца ім найлепш нас навучыць, выхаваць і тым самым падрыхтаваць да вымогаў дарослага жыцця. І вялікае ім дзякуй за гэта. Іх, зрэшты, падобна або і яшчэ суровей выхоўвалі.

Што сённяшняя моладзь мае замнога "люзу", і што гэты "люз" даволі ча-

ста больш ёй шкодзіць як дапамагае, таксама не сакрэт. Ён ужо не аднаму маладому чалавеку паламаў або заблытаў жыццё...

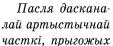
А вось мае погляды на вышэй закратуныя справы.

Кальцаванне насоў, вушэй і пупікаў я лічу лішнім і непатрэбным заняткам. Татуіроўка розных частак цела непатрэбная і шкодная. Розныя фокусы з валасамі, па-мойму, таксама бесперспектыўны і нават шкодны занятак. Найпрасцейшая дарога да палысення.

А вось у тым, што маладыя дзяўчаты адкрываюць і паказваюць свае прыродныя козыры, я граху не бачу. Калі маюць што паказаць, чаму ж ім і не пахваліцца? Калі ж ім іх паказваць? Калі выйдуць на пенсію? Прабачце, але тады яны перастануць ужо быць козырамі, а стануць звычайнымі блёткамі...

Час аднак закончыць гэтыя разва-

жанні і зноў перайсці да канкрэтаў — закончыць нашу прыгожую ўрачыстасць Дня народнай адукацыі 2005 года.

зычанняў і абдароўвання настаўнікаў і нас, гасцей, кветкамі, вясёлая моладзь разышлася. А настаўнікі і госці пайшлі ў школьную сталовую на пачастунак. Там было ўжо ўсё з вялікім густам пастаўленае і расстаўленае. Педагогі аднак не кінуліся адразу за стол, хаця і былі галодныя, толькі чакалі. Потым усе набожна сталі да малітвы і дружна адспявалі з бацюшкам яе. І толькі тады— як і павінна быць — заселі за сталы...

Брава дырэктару і брава настаўнікам! На гэтым закончылася ўрачыстасць. Яшчэ раз здароўя і поспехаў настаўнікам і вучням жадаю я. Няхай жыве і працвітае нашае насельніцтва!

Васіль Сакоўскі

PS. Набожны акцэнт урачыстасці напэўна спадабаўся б майму ліцэйскаму дырэктару Яраславу Васільевічу Кастыцэвічу і многім яго настаўнікам. Ён быў моцна веруючым чалавекам і нават у тыя камуністычна-атэістычныя часы, калі ад дырэктара і настаўнікаў проста адміністрацыйна вымагалася быць няверуючым, ён ніколі не скрываў сваёй набожнасці і хадзіў у царкву.

НОВ ТЫДНЕВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

Nakład: 1 653 egz. Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка Ніва"

Старшыня: Яўген Вапа. **Адрас рэдакцыі:** 15-959 Bialystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149. **Тэл./факс:** (+48 85) 743 50 22. **Internet**: *http://niva.iig.pl/*

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy udziałe wsparcia finansowego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа. Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба. Сакратар рэд.: Аляксандр Максімюк. Рэдактар "Зоркі": Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцылярыя: Галіна Рамашка. Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоц-

кая, Марыя Федарук. **Друкарня**: "Orthdruk", Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na I kwartał 2006 r. upływa 5 grudnia 2005 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały "Ruch" na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2005 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje "RUCH" S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 68124010531111000004430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,50 zł, a kwartalnie — 45,50 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwyklą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika "Niwa", Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta BPH PBK SA Oddział w Białymstoku 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Мікалай Лук'янюк

Няма

Няма багацейшай За нашу дзяржаву, Яна грошы раскідае Налева і направа.

Як хто дайшоў да ўлады Ды сам добра стараўся, Ён цяпер найбагацейшым У дзяржаве стаўся.

Праз гады чатыры Ён можа адпачываці І на дачы ў пушчы Грыбы сабе збіраці.

Цяпер будуць "правыя" Дзяржавай кіраваць. Што яшчэ засталося -За бясцэнак прадаваць.

Дабра яны не зробяць, Каб усім лепш жылося, Бо гэта ў дзяржаве Нікому шчэ не ўдалося.

Хто служыў у апараце, Той катэхетам стаўся, А з гмінных камітэтаў У рады касцельныя пхаўся.

Каб грэх свой адкупіць, Людзям добра служыць Ды на гады старыя У Бога заслужыць.

Як далей

Як далей нам будзе жыць, Цяжка адказаць; Пажывём паўгода Тады будзем знаць.

Ці далей нас будуць Дыскрымінаваці Ды скажуць сядзець ціха У сваёй роднай хаце?

Ці не будуць далей Так да нас чапляцца, Што не зможам ужо мы Нідзе адазвацца?

Мы жывём у дзяржаве, У сваім родным краі, I аб гэтым улады Усе добра знаюць.

Вось за гэта, мае мілы, Трэба нам змагацца! Ідалам, злачынцам Ніяк не паддавацца!

Нам сваю культуру Усім трэба шанаваці! Так здаўна казалі Мае бацька і маці.

Віктар Швед

Мае чарговыя грамадзянствы Пісаў я ў папярэднім вершы: Хачу дажыць я, проша Паньства, З жаданнем заўсягды найпершым -Без новых зменаў грамадзянства.

А мей я пяць іх за сабою. I димай, што не бидзе болей. Аднак жыццё ўжо ў нас такое, Што змен не ведаем ніколі.

Змены ў нас родзяцца няспынна. Пастанавіў наш Сейм на Вейскай, Што буду я грамадзянінам Уніі Еўрапейскай.

А з волі Прэзідэнта пана, Які сцвярджае менавіта, Грамадзянінам яшчэ стану Чацвёртай Рэчы Паспалітай.

Родныя краявіды

Царква ў Юшкавым Грудзе

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57		<u> </u>	<u> </u>

Адгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — афарызм Джэксана 44 - 55 - 42; Браўна.

- 1. дадатны электрод = 48 _ 36 _ 35 _ 31 _;
- 2. дабрадушная жартаўлівасць, весялосць = $27 _ 26 _ 25 _ 24 _ 23 _;$
- 3. маленькая жывая рыбка для прыманкі на кручок вялікай = 14 _ 15 _ 16 _ 17 _ 18 _;
- 4. яны ў роце, баране, граблях = 3 _ 10 _ 34 _ 33 _;
- 5. канец, смерць = 19 13 216. вялікі польскі горад з лодкай
- у $repбe = 29 _ 30 _ 7 _ 8 _ 9 _;$ 7. пузырыстая маса на піве і раз'ю-
- шаных губах = $47 _ 46 _ 32 _ 37 _ ;$ 8. упадзіна на сярэдзіне жывата = 40 _ 39 _ 12 _;

- 9. адбітак гуку, водгук = 50 _ 51 _ 5 _ 4 _;
- _ 52 _ 28 _;
- 13. злучае галаву з тулавам = го, што маеш.

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны • кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 39 нумара

Бабыль, вайна, век, горка, жах, цыган, шырыня.

і наканец здаровым.

Яну Міхалюку з Чыжоў і Мікалаю • бе не надулі. Раманчуку з Гайнаўкі.

06.11 - 12.11

Баран (20.03. — 19.04.) Злосць гнеў у апазіцыю Сонца і Марса (5-9.11.). Не ангажуйся ў хісткія справы альбо такія, якія цябе не датычаць. Лёс кідае табе калоды пад ногі? Можа, ідзеш не па той дарозе. Крыху дыпламатыі, не ламачы галавою ў мур!

Бык (20.04. — 20.05.) 6-10.11. гарантавана паспяховае афармленне ўсіх спраў, асабліва юрыдычных і судовых. Удалыя падарожжы. Не бойся рызыкаваць — інвестыцыі вернуцца з надплатай.

Блізняты (21.05. — 21.06.) Трымай язык за зубамі. Будзе цябе карціць, каб падзяліцца са светам нейкімі неправеранымі гісторыямі. Лепш не выказвайся на няясныя тэмы, каб пасля не праваліць цікавую нагоду.

Рак (22.06. — 22.07.) Да 12.11. справішся з усімі "хвастамі". Не шастай грашыма. Зможаш заваяваць сэрца кагосьці, хто табе даўно ўлез у вока. Абмінай "супер-прамоцыі", бо накупіш барахла.

Леў (23.07. — **22.08.)** Шчасце не толькі на працы — дома таксама чакае цябе шмат радасці. Да паловы месяца ўсё ўдаецца табе, паводле мараў і планаў. Упартасць — благі дарадчык.

Дзева (23.08. — 22.09.) Кампанейскае жыццё заруменіцца. Пазнаёмішся з цікавымі людзьмі, зробіш на іх добрае ўражанне. Можаш атрымаць прапанову працы. Але не прывязвайся да сваіх планаў, бо можа прыйдзецца іх зверыфікаваць.

Шалі (23.09. — 22.10.) Можаце атрымаць прапанову цудоўнай працы. 6-10.11. маеце асабліва шчаслівую руку ва ўсім, асабліва ў інтарэсах. Урэшце адчуеце, што раскрунуліся на поўную катушку.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) Трапіць табе ў вока хтосьці вельмі цікавы. На свет будзеш глядзець з аптымізмам. Тым больш, што на рахунку вырасце табе неблагая сумка. Прапановы падзарабіць.

Стралец (22.11. — 21.12.) Уважліва чытай аб'явы, можаш знайсці працу, якая дасць табе задавальненне і немалы прыбытак. 6-10.11. асаблівыя поспехі ў інтарэсах і знаёмствах, а таксама фантастычныя хвіліны з любай табе асобай.

Казярог (22.12. — 19.01.) На кож-10. вялікі сучок = 11 _ 20 _ 38 _; ным прыёме будзеш душой кампа-11. гніццё, трухленне, гарэнне без по- • ніі. І без візіту ў салоне прыгажослымя = $49 \ _41 \ _43 \ _45 \ _1 \ _2 \ _;$ ці ты поўны красы. Не паддавайся 12. шкло ў аконнай раме = 53 _ $^{\circ}$ самашкадобе, дай Амуру шанц. Не жыві над стан, хай хопіць табе та-

Вадалей (20.01. — 18.02.) Адчу-14. не дзень = 56 _ 6 _ 54_. (ш) • еш, што свет для цябе расчыніўся насцеж. Будзеш рабіць тое, аб чым здаўна марыў. А і фартуна ўсміхнецца да цябе шыро-о-о-ка! 10-14.11. пазнаёмішся з асобамі, якія маюць спрыт да фінансаў і добрых • ідэй. Да 8.11. лепш не выбірайся ў падарожжа.

Рыбы (19.02. — 19.03.) Каханне паглыне цябе без рэшты, а твая зазіма, лыч, мода, памост, перац, печ, • любленасць паўплывае на партнёра як наркотык. Дзякуючы сябрам Рашэнне: Чалавек найперш хоча • можаш знайсці знакамітую працу. быць прыгожым, пасля багатым 6-9.11. цяжка змабілізавацца, будзеш разлезлы, лянівы і някемлі-Кніжныя ўзнагароды высылаем вы — лепш нічога не рабі, каб ця-

Агата Арлянская

